

FORSKER FORUM

NR. 127 SEPTEMBER 1999

100 stillinger spildes

- på forgæves ansøgninger om eksterne forskningspenge. Det er ikke spild, men en nødvendig konkurrence, siger forskningsdirektør Ove Poulsen

"Hvis forskerne synes der bruges for meget tid på ansøgninger – fx på unødvendig bureaukrati – så skal systemet da ændres...", siger forskningsminister Birte Weiss

Danske forskere investerer store ressourcer i at søge penge hos forskningsråd, programopslag, fonde, EU m.m. Og når forskerne fortæller, at det kun er ca. 40-45 pct. af alle ansøgninger, som imødekommes helt eller delvist, er der mange ressourcer, som er mere eller mindre spildt. Hver af ansøgerne bruger nemlig årligt 65-75 timer - dvs. to almindelige arbejdsuger - på at udforme ansøgninger.

Det er et af delresultaterne i analysen af en spørgeskemaundersøgelse, som GALLUP har hentet ind hos 850 danske universitetsforskere.

Hvis man overfører undersøgelsens resultat – at halvdelen af alle professorer og lektorer i gennemsnit bruger 65-75 timer om året på ansøgninger – til alle universitetsforskere, så tabes der over 200.000 arbejdstimer om året på udformning af ansøgninger, der senere får afslag. I spildte ansøgninger ligger der således et tidsforbrug, som svarer til over 100 fuldtidsstillinger.

Forskningsministeriet: Nødvendig konkurrence

Fra Forskningsministeriet lyder kommentaren til de 100 spildte stillinger:

"Det vækker da til eftertanke, og en konsekvens må være, at systemet i højere grad sørger for, at opslag er præcist formuleret, så forskere ikke melder ind på noget, hvor de i virkeligheden ikke vil kunne få støtte", lyder forskningsdirektør Ove Poulsens kommentar. "Men jeg kan ikke acceptere tankegangen om, at et afslag betyder, at ansøgningstiden er spildt. Tværtimod er det at lave en ansøgning en utrolig kreativ proces: Hvilken retning skal min forskning tage, hvordan tiltrækker jeg studenter, hvordan skal jeg konkurrere i det internationale system osv.? Det er en nødvendig og konstruktiv proces at søge.

Derfor kan et afslag også være interessant for en forsker, for så må man overveje, om man har flyttet sig nok – eller om man bare fortsætter en homolog forskning, som gør dagligdagen tryk ..."

For forskningsdirektøren er afslag en del af

forskerertilværelsen, og han synes ikke, at en succesrate på 40 pct. – eller 20 pct. som den er i forskningsrådene – er for lav:

"Vi kan ikke afskaffe konkurrencen om bevilgninger, for konkurrence fornyer forskningen! Der skal således være selektionsmekanismer, som tager det bedste, og de mekanismer skal være lige så hårde som de internationale standarder. Og forskningsrådenes succesrate på 20 pct. er dels givet ud fra den bevillingssum, som politikerne har besluttet og dels er det formentlig udtryk for et snit, som er lagt lige så hårdt i udlandet.

Forskere har mistro til fondssystemet

Forskerne – fra humaniora, samfundsvidenskab og naturvidenskab under DM – er også blevet spurgt om deres holdninger til den måde, forskningen skal finansieres på.

Her viser det sig, at de er forholdsvis kritiske over for den nuværende blanding af institutionens grundbevillinger og eksterne fondsbevillinger, som skal søges. En stor gruppe, på ca. 50 pct., mener, at forskningen skal finansieres udelukkende via grundbevilling, eller at der er for mange cigarkasser (fondsbevillinger) i dag. Kun hver femte mener, at den nuværende blanding er ideel, og en fjerdedel har ikke taget stilling til spørgsmålet.

Mistroen til den nuværende fonds-finansiering er størst blandt dem, som søger mest – og som har størst succes med at få bevillinger. Blandt ansøgere med tilsagn, er der nemlig over 4 ud af 10, som mener, at en mindre del af forskningsmidlerne skulle fordeles gennem fonds-systemet. Og jo flere ansøgninger de har indsendt, des større er mistroen.

"Det er da tankevækkende, at jo større succes en forsker har, jo større mistro har vedkommende til det nuværende fordelingsystem. Det tyder på en mangel på synergi mellem dem og os i systemet. Så når dygtige forskere viser en sådan mistro, må vi da lytte til dem, kort og godt ...", slutter ministeriets forskningsdirektør.

jØ

GALLUP: Om ansøgninger 4-5
Forskere bruger 65-75 arbejdstimer om året på at ansøge om penge ude i byen

Spildtid? 6
Spørgsmålet er, om politikerne er helt klar over, hvor lang tid, der faktisk går med at skrive ansøgninger, og om de synes, at den tid er fornuftigt brugt, spørger KOMMENTAR

Finansloven 6
Forskningen skal igen spare. Det naturvidenskabelige forskningsråd skal spare hele 13 pct.

GALLUP: Arbejdstid 6
Undersøgelse fortæller, at universitetslærere har en ugentlig arbejdstid på 48 timer. Skræmmende, siger arbejdsforsker

Tema: STILLINGSSTRUKTUR

Tidsbegrænset professor 10
- lyder forskningsminister Weiss' forslag. Vi har spurgt, hvad hun egentlig mener. INTERVIEW

For ungarle og kynikere 11
Adjunktiden er en voldsom belastning - og det ville hjælpe med et frisemester og udsigt til en fast stilling, siger adjunkt

Professortitel til kvalificerede 12
- kræver erfaren humanioralektor: Men en reform må ikke blokeres af lønspørgsmål ...

Fra menig til leder - retur 16
KU-teologis dekan kom i stormvejr, da han var uenig med baglandet. Her fortæller han, hvordan det er at være valgt leder. INTERVIEW

Retsløse bedømmelser 12
Den enkelte ansøger er totalt umyndiggjort, siger lektor som søgte et professorat, der aldrig blev besat. UNIVERS

Medlemsblad for DM's universitetsansatte (ULA), DM's forskningsinstitutions ansatte, DJØF's undervisnings- og forskningsansatte (under Overenskomstforeningen), samt IDA's undervisnings- og forskningsansatte.

Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Leif Søndergaard, DM I
Lektor Lise Lyck, DJØF
Lektor Jens Heide, IDA
Lektor Carsten Y. Hansen, DM III
(ansv.hav. for dette nummer)
Journalist Jørgen Øllgaard (DJ)
Journalist Jan Vang-Lauridsen

Redaktionens adresse:

FORSKERforum
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø

Telefon: 39 15 30 45 lok. 242
Fax: 39 15 32 64
E-mail: Joe@magister.dk

FORSKERforum

udkommer 10 gange om året.
Bladet udkommer den første uge i hver måned.

Næste deadline: 20. september 1999

www.forskeren.dk

Øvrige adresser:

Dansk Magisterforening
Lyngbyvej 32F
2100 Ø
Tlf. 39 15 30 45

Magistrenes Arbejdsløshedskasse
tlf. 39 15 39 15

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K
tlf. 33 95 97 00

AAK – Akademikernes A-kasse
Nørre Voldgade 29
1358 Kbh. K
tlf. 33 95 03 95

IDA
Kalvebod Brygge 31-33
1780 Kbh. V
tlf. 3318 48 48

IAK
tlf. 33 18 49 00

Oplag: 8.000

Grafisk Produktion:

Poul Rømer Design
tlf. 33 13 39 32

Tryk: Nørhaven

Foto: Søren Hartvig
(hvor ikke andre er anført).

LEDER

Ny opdrift i sektorforskningen

Af Carsten Y. Hansen,
DM's forskningsinstitutionsafdeling

Det er ikke nogen hemmelighed, at der stadig findes en del, der ser ned på sektorforskningen. Det er ikke fri forskning. Den er mere eller mindre styret af ministerier eller andre rekvirenter. Problemet er reelt. Der er tale om direkte indgreb, jf. de senest omtalte eksempler på, hvorledes forskere bliver presset til at fjerne formuleringer fra forskningsrapporter, fordi de bliver vurderet politisk problematiske (*JyllandsPosten d. 30. maj 1999*).

Men også uden direkte pres befinder man sig i samspillet med eksterne opdragsgivere altid i en mere eller mindre grå zone. Sådanne oplevelser er én af årsagerne til, at forskere vælger at gå fra sektorforskningsinstitutterne til universitetet (jf. *Magisterbladet nr. 5, d. 11. marts 1999*).

Spørgsmålet om forskningens uafhængighed er ikke et spørgsmål om mere eller mindre anvendelig forskning. Det er langt mere vitalt. Det handler om sikring af forskningens kvalitet og dermed troværdighed, hvilket er den afgørende forudsætning for en brugbar forskning.

Set fra en kortsigtet politisk synsvinkel kan det synes ligegyldigt, om der er forskningsmæssig kvalitet bag udredninger, evalueringer eller rådgivningen. Blot budskabet er det rigtige, har det opfyldt sin funktion i den politiske proces, kunne man mene. Man skal ikke bebrejde medierne, at de vanskeligt kan vurdere kvaliteten af de forskningsmæssige budskaber. Det er forskerne selv, der må foretage denne vurdering og sige fra over for den problematiske forskning, der finder vej til offentligheden. Men kommer budskaber ikke med en lydstyrke som fra en lomborg'sk megafon, får 'undersøgelser' og problematiske forskningsresultater alt for ofte lov til at passere uantastet i medierne. Sat lidt på spidsen: Der er ingen grund til at få klinket noget ved at gå ud i en offentlig debat, så længe éns eget revir ikke er truet. Men lader vi forskningsbegrebet udvande, ender vi en situation, hvor ingen tager forskning alvorligt.

Der er derfor grund til at hilse det med glæde, når der kommer tiltag, der har til hensigt at sikre forskningens kvalitet og dermed også dens integritet. Senest er det sket, ved at Socialforskningsinstituttet har meldt ud med en ny strategiplan, der vil give dets forskning et generelt løft og sikre den forskningsmæssige kvalitet i alle dele af instituttets virksomhed (*se FORSKERforum 124: 'Garanteret forskningstid'*).

Baggrunden er alvorlig nok. Som omtalt andetsteds i bladet blev der gennemført en evaluering af instituttets forskning. Det nedsatte evalueringspanel har ikke lagt fingrene imellem, men har påpeget væsentlige kvalitetsmangler ved dele af den publicerede forskning. Evalueringspanelet har imidlertid ikke ladet det blive ved kritikken. Det har også anvist midlerne til at løse problemerne: Man må øge det internationale sigte med hensyn til publiceringskanaler, publiceringssprog og forskningens kvalitet, - opbygning af internationale kontakter, og sidst, men ikke mindst omlægning af arbejdsformer og arbejdsgange, så den nødvendige kompetenceopbygning kan tilvejebringes hos den enkelte forsker, og således at rammerne er til stede for en meriterende forskning af international kvalitet.

Det koster. Omlægningen forudsætter, at der skal tilføres forskning flere midler både i form af større basismidler og bedre finansiering af udredningsforskningen. Det er ikke et luksusproblem, men en nødvendighed, for overholder forskningen ikke den nødvendige kvalitet, er den heller ikke brugbar som anvendt forskning. Det er ganske rigtigt, som evalueringspanelet gør opmærksom på, ikke sådan, at forskningsmæssig kvalitet afhænger af formålet. Der er ikke flere grader af forskningsmæssig kvalitet. Kun god eller dårlig.

For de berørte medarbejdere har processen næppe været udelte behagelig. Der er en ikke ringe personlig prestige forbundet med at frembringe og publicere forskningsresultater. Selv om kritikken kan videresendes til den ledelse, der har lagt rammerne for arbejdet, berører den de involverede medarbejdere hårdt. Derfor er det glædeligt at se, at løsningsmodellen er god, fordi den forbedrer rammerne for forskningen og giver medarbejderne et bedre fremtidsperspektiv.

SFI-evalueringen er en eksemplarisk læreproces. Og selv om den øvrige forskningsverden kun skulle kunne genkende en brøkdel af problemerne, betyder det kun, at der er så meget des større grund til at den tager hele løsningsmodellen til sig.

IDA Ingeniører uenige om ledelse

Undervisningsministeriet foreslår ansat ledelse på ingeniørhøjskolerne.

IDA's forbundsformand siger ja, men de ansatte på ingeniørhøjskolerne siger nej

IDA's forbundsformand Finn Larsen afviser ikke kategorisk en ansat ledelse fremfor valgt ledelse på landets Ingeniørhøjskoler, sådan som Undervisningsministeriet foreslår. Det gør til gengæld Peter Olsen, der er formand for IDA's ansatte ved ingeniørhøjskolerne.

Ifølge Finn Larsen indeholder undervisningsministeriets forslag ikke de vise sten. "For mig er det vigtige spørgsmål ikke om ledelsen er ansat eller valgt, men derimod om de mennesker der bestrider ledelsesfunktionerne vil bruge deres sunde fornuft. Om de kommer udefra eller indefra er sådan set ligegyldigt, så længe en udefra har forståelse for, at Teknika er en uddannelsesinstitution og ikke en fabrik. Og en som kommer indefra skal have forståelse for, at samfundet også kan stille krav, der kan opfyldes", siger han. Han reagerer på et internt notat fra Undervisningsministeriet, der fastslår at det er nødvendigt at give medarbejderdemokratiet på Teknika det røde kort til fordel for en ledelsesstruktur med en rektor, der er ansat af et stærk bestyrelse.

Peter Olsen er derimod stærkt imod: "FIH (IDA's ansatte ved ingeniørhøjskolerne, red) er stærkt imod undervisningsministerens tanker om en ny ledelsesstruktur på ingeniørhøjskolerne samt tanker om, at ingeniørhøjskolerne skal indgå i dannelsen af Centre for Videregående Uddannelser", siger han.

Effektiv ledelse

Ifølge Undervisningsministeriet er inten-

tionerne med forslaget at skabe en mere dynamisk og enkel ledelsesform på Ingeniørhøjskolerne. Sidste år konkluderede en skrap evaluering, at ledelsesformen på Ingeniørhøjskolen i København gjorde det svært at lave en effektiv styring og planlægning. Undervisningsministeriets notat foreslår ændringer i ingeniørhøjskolernes lovgrundlag, således at de kan overgå til at være selvejende Centre for Videregående Uddannelser. I praksis drejer det sig om ingeniørhøjskolerne i København, Odense og Aarhus, da Herning og Horsens har ledelsesformer der minder om dem, der fremsættes i forslaget.

Selv om Finn Larsen ikke afviser forslaget om en ansat ledelse og en stærk bestyrelse, så maner han også til besindelse. Han frygter således ikke en decideret styring af Teknika fra erhvervslivets side.

Ødelæggende

Peter Olsen frygter derimod, at indførelsen af ny ledelsesstruktur og omlægningen af ingeniørhøjskolerne til CVU'er kan underminere uddannelsernes kvalitet. Teknika uddanner ligesom DTU, Aalborg Universitet og Syddansk Universitet diplomingeniører (men ikke civilingeniører). "Uddannelserne har samme titel og samme kvalitetspræg uanset uddannelsesstedet. For at opretholde dette er det nødvendigt, at institutionerne opretholder sammenlignelige strukturer. Ingeniørhøjskolerne bør derfor fremover – som nu – have en struktur, som er sammenlignelig

IDA-formand, Finn Larsen er kommet på kant med sit bagland

med universiteternes. Det vil sige en struktur, som er demokratisk i udpegningen af ledende/styrende organer på alle niveauer – hvor de studerende selv skal påtage sig et ansvar for indlæringen", siger Peter Olsen.

Ved den seneste ændring af stillingsstrukturen ved ingeniørhøjskolerne blev denne tilnærmet universiteternes bl.a. gennem godkendelsen af undervisere til lektorniveau. Diplomunderviserne skal godkendes til lektorniveau (med ph.d.). Og det kan ikke opretholdes ved et CVU med personalefællesskab, vurderer Peter Olsen.

vl

Undervisningsministeriet blokerer

- for ny gymnasielæreruddannelse på det matematisk-fysiske område

En mere tydelig studievej til et job som gymnasielærer. Og så skal der tages initiativer mod en varslet mangel på gymnasielærere.

Det er nogle af motiverne bag det reformforslag fra Aarhus' naturvidenskabelige fakultet til ændring af gymnasielæreruddannelsen på det matematisk-fysiske område.

Men forslaget er i første omgang ikke faldet i god jord i Undervisningsministeriet. Ifølge **studieleder Tage Bai Andersen** har Undervisningsministeriet stemplet *NEJ* i papirerne: "De kan ikke umiddelbart acceptere forslaget. Fordi det går ud fra, at der skal betales dobbelt SU-takst til de studerende, som vælger dette område, og fordi ministeriet skal give slip på den centrale styring af den såkaldte si-

defagssupplerings-ordning, populært: pædagogikum-ordningen".

Sidefags-suppleringen

I øjeblikket udpeger ministeriet centralt, hvem der skal have tildelt pædagogikum, men det system er for stift og langsomt for de naturvidenskabelige fag på Aarhus Universitet.

"Jeg vil gerne indrømme, at sidefags-suppleringsordningen er meget firkantet. Når de naturvidenskabelige kandidater søger optagelse i april og først skal starte til september, har de allerede nået at få et andet job", siger han og understreger, at dette selvfølgelig hovedsageligt fungerer på denne måde under de nuværende 'konjunkturer', hvor der er mangel på kandidater fra de hårde naturvidenskabelige fag.

Århus-forslaget består af et to-årigt overbygningsforløb, der integrerer undervisningspædagogik, praktik og faglighed. Der lægges op til, at de studerende laver et speciale, der omhandler undervisning – men dette bliver ikke et krav. Uddannelsen bygger oven på fakultetets normale fire-årige grunduddannelse, og de studerende skal have dobbelt SU i de to afsluttende år.

"Ideen er, at gymnasielæreruddannelsen skal paralleliseres med vores ph.d.-forløb, så man kan få en specifik gymnasielærer-afgrunding på sit studium", forklarer studielederen for to-fags-uddannelserne, der organiserer studierne i matematik, fysik, kemi mv. ved Aarhus Universitet. (AaU-naturvidenskab har en fire-årig grunduddannelse med et fire-årigt ph.d.-forløb ovenpå).

vl

Ansøgninger

Tilsagn og afslag

GALLUP-undersøgelse fortæller, at halvdelen af alle forskerne bruger tid på en eller flere ansøgninger om året – men fire ud af ti får afslag ...

Danske forskere har kun succes med ca. 40-45 pct. af alle ansøgninger, som imødekommes helt eller delvist, er der mange ressourcer, som er mere eller mindre spildt. Det er et af delresultaterne i en spørgeskemaundersøgelse, som GALLUP har foretaget blandt 850 danske universitetsforskere.

Undersøgelsen fortæller, at forskerne som gennemsnit udarbejdede en forskningsansøgning om året. Og for ansøgerne er chancen for at få afslag altså større end for et tilsagn. Så udsigterne for de mange forskere, som i den kommende tid får travlt med at overholde forskningsrådenes ansøgningsfrist pr. 1. oktober er således ikke alt for gode.

Høj succesrate: 40 procent

GALLUP-undersøgelsen viser, at en fjerdedel af forskerne (i spørgeskemaundersøgelsen) har været meget aktive med at søge, idet de indsendte mere to eller flere ansøgninger om året. Og knap halvdelen af forskerne havde søgt mindst en gang hvert år.

De 850 forskere havde årligt tilsammen indleveret ca. 850 ansøgninger. Heraf blev der i 98/99 imødekommet 40 pct. Men chefen for Forskningsstyrelsen Jens Morten Hansen vurderer, at en succesrate på 40 pct. nok er for højt sat: "Institutionerne kalkulerer jo med deres sandsynlige succesrater for at se, om budgettet holder, og om det kan 'betale sig' at bruge tid på at søge. Og normalt tror jeg nok, at systemerne regner med succesrater på 10-30 pct. på både universitetet og i sektorforskningen". Hansen har selv en fortid som vicedirektør i sektorforskningen.

Som forklaring på, at forskerne i undersøgelsen har en større succesrate, at de har "selektiv hukommelse": Man husker sine succeser bedre end sine afslag. Samtidig tages der i undersøgelsen ikke højde for, at den samme ansøgning kan sendes flere steder hen og derfor registreres i flere systemer, men for forskeren fremstår det kun som en ansøgning!

Jens Morten Hansen henviser også til, at succesraten hos forskningsrådene – som hører under Forskningsstyrelsen – faktisk kun er på 15-20 pct. Han vil ikke vurdere om forskningsrådenes succesrate på 15-20 pct. er rimelig:

"Men en ting er sikkert: Forskningsrådene skal gerne være det sted, hvor konkurrencen er hårdest om de almindelige fleksible midler. Det er jo groft sagt midler, hvor der ingen bindinger er – hvor

forskerne selv bestemmer. Og der skal konkurrencen være hårdest, så kun de bedste får ..."

En fjerdedel har slet ikke søgt

Forskerne blev spurgt, hvor mange ansøgninger, de havde indleveret i årene 96/97, 97/98 og 98/99. Her viste det sig, at en fjerdedel af forskerne slet ikke havde søgt eksterne forskningspenge i de tre år.

"Det er da bekymrende, hvis den fjerdedel, som ikke har søgt over en tre-års periode, ikke har nogen ambitioner. Så vil de få et urealistisk forhold til, hvordan forskningsverdenen fungerer; de vil ikke forstå deres forskningsledere, forskningsplanlægningen m.m. Udformning af en ansøgning tvinger jo forskeren til at forholde sig til, hvad man vil lave, hvornår, hvad det koster, om der er tid til det osv. Ambitionen burde jo normalt være, at man skriver en markant artikel om året. Så set over en årrække – fx på naturvidenskab, er det noget underligt noget, hvis man ikke ansøger om forskningsmuligheder og penge", siger Jens Morten Hansen.

Han er dog opmærksom på, at tallene kan dække over store forskelle mellem hovedområderne, hvor fx humanister ikke har det samme behov for eksterne penge som fx naturvidenskabsfolk.

Han har også forståelse for, at en manglende ansøgning kan dække over, at nogle er blevet "skaffedyr" i systemet - at de underviser og administrerer - og dermed er med til at give andre forskningsmuligheder.

65-75 timer på ansøgninger pr. år

GALLUP-svarene fortæller, at den halvdelen af forskerne, som søger eksterne forskningspenge, i gennemsnit bruger 65-75 timer om året på at søge. Og dem, som får tilsagn, bruger i gennemsnit 75 timer, mens forskere med afslag bruger 65 timer om året.

Hvis man tager udgangspunkt i GALLUP-undersøgelsen – at 60 pct. af alle ansøgninger afvises – sker der et stort ressourcespild. Overføres resultatet som et vilkår for alle landets universitetslærere, opstår der nemlig et "tab" på over 200.000 arbejdstimer om året – eller noget, der svarer til over 100 fuldtidsstillinger. Alene spildet for de fastansatte lektorer og professorer er ca. 90 stillinger om året. Tabet ved de forgæves ansøgninger fra (unge) forskere (adjunkter og forskningsadjunkter), skønnes forsigtigt at svare til 25 stillinger om året. Men spildet for de løstansatte er utvivlsomt større, idet denne gruppe endnu ikke har

etableret sig og dermed bruger ekstra tid på at udforme ansøgninger – ligesom de i øvrigt også har større risiko for at få afslag på deres bevillinger.

I denne beregning indgår ikke det "spild", der sker ved, at mange af dem, som får tilsagn, får bevilget et mindre beløb end det, de søgte om.

(Beregningen er foretaget ud fra, at det kun er 4 ud af 10 ansøgninger, som imødekommes, og at der i gennemsnit bruges 65 timer på at udforme en ansøgning. Den samlede populationen er ca. 800 professorer og 3200 lektorer samt 650 forskningsadjunkter og 400 adjunkter tilknyttet danske universiteter. Sektorforskningen er ikke omfattet af undersøgelsen.)

Professorerne bruger mest tid

Forskningsstyrelsens chef, Jens Morten Hansen, kalder et tidsforbrug på 65-75 timer for sandsynligt, men han vil ikke kalde afviste ansøgninger for spild:

"Tiden er ikke direkte skræmmende. Man skal jo tænke på, at det er en positiv proces at skrive ansøgninger, fordi forskerne tvinges til at tænke deres forskning igennem – også når de mødes med et afslag".

Professorerne bruger i gennemsnit 85 timer om året på ansøgninger, lektorer 70 timer og adjunkter 65 timer på ansøgninger, fortæller undersøgelsen. Til dette siger Jens Morten Hansen:

"Det er helt naturligt, at de erfarne laver flest ansøgninger. Man sætter jo ikke helt unge forskere i spidsen for en ansøgning. Der går man efter folk med rimeligt stærke cv'er..."

Flere professorer ville lette administrationspresset

Det er professorerne, som i gennemsnit bruger mest tid på ansøgninger. I forhold til lektorene søger professorerne dobbelt så mange gange, og de bruger tilsvarende dobbelt så lang tid på ansøgninger og noget længere tid på administration af bevillinger.

"Det undrer mig ikke, at professorerne bruger så meget tid på administration af forskningsbevillinger. Med den nuværende professorstruktur kan det ikke være anderledes. De fremstår som forskningsledere, så der ligger forventninger om, at de stiller sig i spidsen og styrer projekter", siger Jens Morten Hansen. "Så det ville sprede administrationsbyrden, hvis der kom flere professorer ind i systemet ...".

Forskelle mellem hovedområderne

Naturvidenskabsforskerne, er mest ihærdige med at søge, og det er også dem, som får flest tilsagn – hvilket måske kan hænge sammen med, at det er området med flest eksterne penge-/programbevillinger. Humanisterne søger mindst. Samfundsvidenskabsfolkene søger mere end humanisterne, men til gengæld er det dem, der får flest afslag.

Blandt dem, som søger midler, bruger humanisten ca. 55 timer på at søge, nat.eren 80 timer og samf.eren 65 timer.

Og ses på administrationen, så bruger hum'eren årligt ca. 45 timer, nat'eren 65 timer, mens samf'eren placerer sig midt imellem.

Chefen for Forskningsstyrelsen, Jens Morten Hansen, kender forskningsverdenen indefra. Han er tidligere vicedirektør i sektorforskningen (på GEUS)

Færre og større kasser

- i systemet kunne måske begrænse tidsforbruget til at søge, siger den øverste chef for forskningsrådene

GALLUP om forskningsansøgninger

- udsendte i juni måned 1600 spørgeskemaer til et tilfældigt udvalg af DM's 3500 universitetslærere inden for områderne humaniora, samfundsvidenskab og naturvidenskab. Der kom 898 gyldige besvarelser (56 pct.).

Universitetslærerne blev stillet spørgsmål om forskningsansøgninger, fx :

- hvor mange ansøgninger om forskningsprojekter har du været med til at udforme i hhv. 96/97, 97/98, 98/99?
- hvor mange af ansøgningerne fik i alt tildelt midler i årene?
- hvor mange timer skønner du, at du personligt brugte til ansøgninger om forskningsprojekter i årene?
- Hvor mange timer skønner du, at du personligt brugte til administration af de forskningsprojekter, som fik bevilget midler i årene?
- Hvad er efter din vurdering den mest ideelle måde at finansiere din forskning på?

En sammenfatning af undersøgelsen kan ses på FORSKERforums hjemmeside:

www.forskeren.dk

Vi skal have elimineret udsigtsløse ansøgninger. Dem er der da en del af, hvor folk bare søger noget, der ikke kan lade sig gøre. Tingene kan rationaliseres ved at gøre opslag mere præcise, men også ved at forskerne får en bedre selvforståelse af, hvad man kan, og hvad man ikke kan".

Forskningsstyrelsens chef, Jens Morten Hansen, vil ikke bruge GALLUP-undersøgelsens resultater til at argumentere for, at alle forskningsmidler skal komme som en grundbevilling, hvor det er institutionerne / forskningsmiljøerne selv, som skal prioritere fordelingen: "Ingen ønsker sig tilbage til 60'erne, hvor alt var lagt ud i basismidler. Da brugte man mere tiden på at skændes end at planlægge og prioritere forskningen. Det endte med, at de yngste fik mindst og de ældste mest – uden at der lå de store faglige vurderinger bag ..."

Forskningsstyrelsen er imidlertid opmærksom på, at der skal være en balance mellem løse forskningsmidler og de bundne (program-) midler:

"Fordelingen mellem de frie forskningspuljer og de bundne er en prioritering. Og måden at fordele penge skal tage flere hensyn: Hensynet til samfundets – politikernes – interesser i nogle former for programforskning, og hensynet til forskernes faglige prioriteringer. De interesser kan trække i hver sin retning...."

Spillerum for kreativitet

Han er dog opmærksom på, at det nuværende system kunne effektiviseres til gavn for forskerne:

"I det omfang at der er spild i systemet, så er det, når en forsker sender en ansøgning ind det forkerte sted, eller når han ud fra enhver rimelighed ikke har nogen chancer for at få penge. Og så kan det diskuteres, om der er for mange kasser. En måde at nedbringe det overflødige arbejde og effektivisere systemet kunne jo være at lave færre og større kasser, hvor flere ansøgere bliver prioriteret over ét".

Det er en struktur, som forskningsrådene anbefaler bl.a. fordi det vil effektivisere og rationalisere det nuværende system. Med færre og større kasser – fx under forskningsrådene – skal de fortsat tilgodese de givne målsætninger, men ikke helt så afgrænset som i et (snævert) programopslag. Det ville tage større hensyn til forskerne, som så kun skulle skrive en ansøgning om året, hvor de nu skal ansøge ved flere kasser. Penge til bestemte forskningsformål vil i et sådant system måske ikke ramme så præcist, men der vil til gengæld ligge en fordel i, at der bliver større spillerum for forskernes kreativitet, vurderer chefen for Forskningsstyrelsen.

"For forskerne vil systemet have den fordel, at de ikke skal søge så ofte. Men de må omvendt også belave sig på, at der vil ske en yderligere selektion, fordi mange flere ansøgninger vil blive sammenlignet. Sandsynligheden for, at kun de bedste vil få penge, er større, jo mere centraliseret prioriteringen foregår ..."

jø

jø

Tid til forskningsansøgninger

Faglig kommentar

Af lektor **LEIF SØNDERGAARD**, fmd. for DM's ULAB

1. oktober. Det er ansøgningsfristen hos forskningsrådene og mange forskere vil derfor bruge tid på at skrive ansøgninger her i september. Mange opfatter det som et unødigt tidsrøveri, at de er nødt til at søge penge ude i byen til deres forskning.

Det fortæller den undersøgelse, som DM's universitetsafdeling har fået lavet. GALLUP har spurgt 850 tilfældigt udvalgte universitetslærere om det tidsforbrug, de har haft de sidste tre år til at skrive ansøgninger og til at administrere eventuelle bevillinger. Og så er de udspurgt om deres tilfredshed med den nuværende fordeling mellem basis- og fondsmidler m.m.

FORSKERforums forsidehistorie går ud fra, at 100 stillinger spildes på forgæves ansøgninger om eksterne forskningspenge. Men ressourceforbruget er endnu mere graverende, hvis man ser på alt arbejde i forbindelse med eksterne ansøgninger/ midler. Så fortæller undersøgelsen, at der **hvert år på danske universiteter bruges 209 hele årsværk til at skrive ansøgninger og administrere bevillinger**. Det svarer til forskningsindsatsen for ca. 600 lektorer (der er p.t. ca. 3100 lektorer ved danske universiteter).

Det er selvfølgelig et politisk spørgsmål, om denne arbejdsindsats ikke kunne anvendes bedre til f.eks. en øget undervisningsindsats eller om samfundet ikke ville være bedre tjent med at lade forskerne forske i stedet for at skrive ansøgninger.

Undersøgelsen fortæller også, at de, der skriver ansøgninger, i gennemsnit skriver lidt mere end to ansøgninger pr år, hvoraf ca. halvdelen giver en bevilling; i gennemsnit bruger de mere end 3 ugers arbejdstid på at skrive ansøgninger og administrere de bevillinger, de får (det nøjagtige gennemsnit er 116 timer pr. år)..

Hertil skal så lægges den tid medlemmer af bedømmelseskomiteerne bruger til at gennemlæse og prioritere ansøgningerne samt ikke at forglemme hele det administrative ressourceforbrug.

Når et sådant bevillingssystem oprettholdes og endda udbygges kunne det skyldes, at der blandt brugerne er tilfredshed med systemet. Men adspurgt om, hvordan det ideelle bevillingssystem burde være, angiver halvdelen af universitetslærerne, at de ønsker flere basisbevillinger eller at universitetsforskningen helt skal finansieres af basisbevillinger. Kun 8% ønsker flere fondsbevillinger; kun 18% angiver, at de finder det nuværende system passende. Resten er utilfredse.

Hvad der må bekymre politikerne meget er at professorerne, som er de flittigste brugere af fondsbevillingssystemet, er mere utilfredse med det nuværende system end gennemsnittet.

Endvidere oplyser en del universitetslærere, at de helt opgiver at søge, fordi det forskningsfelt, hvori de har ekspertise, ikke dækkes af nogen af de politisk bestemte indsatsområder.

Resultatet af undersøgelse bør vække til eftertanke i forskningssystemet, hos politikerne og den nye forskningsminister:

Det grundlæggende princip må overvejes nærmere. Skiftende forskningsministre har favoriseret et bevillingssystem til forskning, som indebærer, at en stadig større del af midlerne til universiteternes forskning gives efter ansøgning og en stadig større del af midlerne øremærkes til politisk bestemte forskningsområder. Det betyder, at de frie midler bliver færre og færre. Det seneste finanslovsforslag er ingen undtagelse. Vi ser derfor frem til den resultatet af Forskningsstyrelsens analyse af forholdet mellem de frie og de bundne midler, som snart offentliggøres, og vi stiller selvfølgelig resultaterne af GALLUP-undersøgelsen til rådighed for styrelsen.

Set fra forskerens side er spørgsmålet også, hvor nyttigt det er at skrive ansøgninger. Vi kender godt argumentet, at det er "en kreativ proces" at skrive ansøgninger / at konkurrencen om midler skærper "tankens klarhed" osv. Men spørgsmålet er, om politikerne er helt klar over, hvor lang tid, der faktisk går med at skrive ansøgninger, og om de synes, at det er en fornuftig brug af forskeres tid?

Hvis dansk forskning skal kunne klare sig i konkurrencen i fremtiden, er det nødvendigt at det nuværende system forenkles og effektiviseres. Vi vil opfordre ministeren til at bryde den onde cirkel, der begynder med mistillid til forskerne og universiteterne og som resulterer i kontrol, politisk styring – og som fører til mistænkeliggjorte og utilfredse forskere.

I stedet bør hun starte en god cirkel ved at tro på, at universitetslærerne yder en engageret indsats til samfundets bedste. Og tillid viser en forskningsminister bedst ved at øge de frie midler og ikke mindst basisbevillinger til forskningen på universiteterne.

Dette vil give tilfredse forskere, forbedre universiteternes rekrutteringsmuligheder i fremtiden og øge betingelserne for de overraskende, uforudsigelige nye forskningsresultater. Og det er netop sådan viden og sådanne resultater, som skal være dansk forsknings styrke.

Finans -

Forskningsminister Weiss fralægger sig ansvar for Lykketofts sparekniv på forskningen...

Finansminister Lykketoft har igen svunget sparekniven, for universitetsforskningen skal på ny spare. Det er imidlertid et stort spørgsmål, om den nye forskningsminister Birte Weiss kan anklages for at være en svag minister, der ikke har forstået at sætte sig igennem over for finansminister Lykketoft:

"Jeg har ikke haft indflydelse på 2000-finanslovsforslaget, den er udformet af min forgænger (forskningsminister Jan Trøjborg, red.). Og der er da mange gode taktik i den, men selvfølgelig vil jeg da ikke være ked af, om der rykkes om på nogle ting og hvis rammen også udvides, så klynker jeg heller ikke.

Men nu er finansloven jo heller ikke vedtaget endnu, den skal først vedtages til jul ..."

På spørgsmålet, om det er en "nulsums"-finanslov – uden forbedringer – på forskningsområdet, svarer Weiss meget kortfattet:

"Det er et forkert billede, der ofte tegnes af forskningsområdet som 'udsultet'. Virkeligheden er, at der i løbet af de sidste fire år er kommet 2 mia. flere midler til området ..."

Besparelser på forskningsrådene

En hurtig gennemgang af forslaget tegner et negativt billede. Forskningsbevillingerne til universiteternes "forskning og videregående uddannelse" falder med 1,7 pct. Det tydeligste eksempel på besparelser er forskningsrådene, hvis ramme reduceres med 8-13 pct. – størst på naturvidenskab:

"Vi hører i festtalerne, at Danmark skal overleve på de veluddannede mennesker i videnssamfundet. Samtidig oplever vi besparelser. Det er et paradoks", siger formanden for Det naturvidenskabelige Forskningsråd, professor John Korstgård. Nedskæringerne underer ham ikke, for rådet har siden 1997 oplevet nedskæringer fra 250 mio. til omkring 150 mio. kr. i det totale budget. "Problemet med nedskæringer er, at de i sidste ende rammer de frie midler, fordi de faste udgifter – alt andet lige – er givne".

Men ellers udtaler formanden sig forsigtigt om nedskæringerne:

"Men jeg vil ikke lægge ud med klynk og beklagelser. Den nye minister har jo sagt: 'tænk hvis man kunne få butikken til at køre for de samme penge', for politikerne er vant til at sektoren beklager sig. Så klynk skal hun ikke høre fra mig", siger Korstgård. "Nedskæringen er jo en politisk prioritering, og der kan jo være formål, som er vigtigere. Og vi har i øvrigt været til møde med Weiss, og hun fremtrådte med de allerbedste hensigter.

loven

Sidste nyt:

Vi har hendes ord for, at hun vil sidde længere end de foregående ministre. Så jeg har ingen lyst til at lægge mig ud med ministeren, før hun udfolder sine hensigter i handling ...”

Ingen flerårsaftale?

SF og de borgerlige ordførere for uddannelses- og forskningsområdet har ofte kritiseret regeringen for at planlægningen på området er for kortsigtet.

For fem år siden varslede undervisningsminister Ole Vig Jensen (R) en plan ("Universiteter i vækst") med ekstra 250 mio. til forskning og uddannelse. Så hvad med en ny flerårsaftale – 3-5 års budgetrammer og ro til universiteterne, lyder de øvrige partiers spørgsmål til ministeren:

"Det vil snarere være noget til næste finanslov, hvor jeg er med fra starten ...", svarer forskningsminister Birte Weiss:

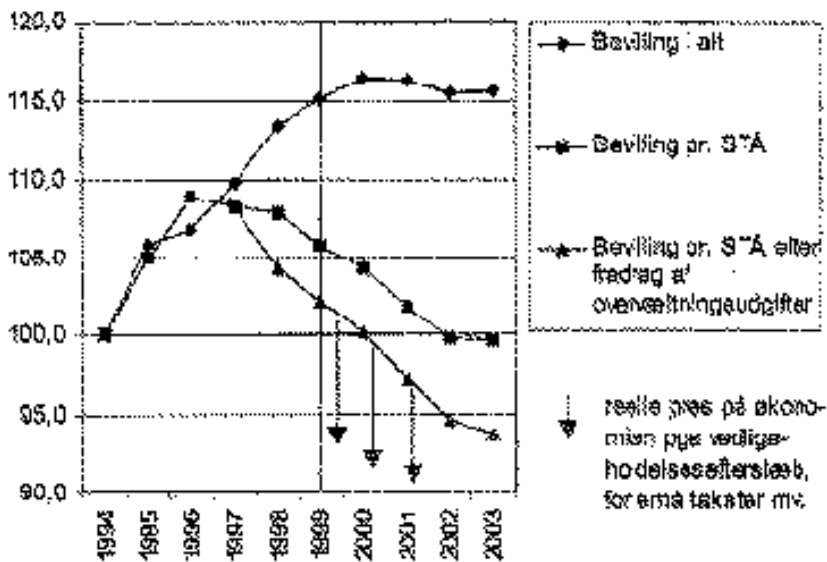
jø

Undervisningsministeriet slap nådigere

Mens forskningsområdet må lægge ryg til besparelser på finanslovsforslaget, så ser det umiddelbart ud til, at undervisningsområdet er sluppet nådigere. Her er nedskæringerne ikke så synlige. Og på den altafgørende faktor for universiteterne – taksametrene – er der nemlig sket en almindelig opregulering af taksterne: SAMF: 30.500 (30.000 i 1999), HUM- dansk m.m.: 30.500 kr. (30.000) HUM- sprog: 34.000 (33.500) NAT- Matematik: 50.300 kr. (49.500) NAT- geofagene: 62.400 (61.400) TEKNIK- ingeniør: 73.900 (72.700).

Sidste år måtte undervisningsminister Margrethe Vestager lægge ryg til 250 mio. kr.'s nedskæringer i taksameter-satserne (som ikke blev løn- og pristalsreguleret). Målt i det interne styrkeforhold i regeringen ser det således ud til, at hun har styrket sin rolle – i hvert fald har hun stået stærkere end tidligere forskningsminister Jan Trøjborg (S), da regeringen skulle prioritere årets finanslovsforslag ...

jø

"Overvæltningssudgifter"

Politikerne giver med den ene hånd og tager med den anden, siger universitetsrektorerne i rapport, som blev offentliggjort samtidig som finansloven

Skjulte udgifter til energifgifter, vedligeholdelse af bygninger, ejendomsskatter, arbejdsmarkedsbidrag har langsomt udhulet universiteternes økonomi. I 1999 betød det ekstra-udgifter på 200 mio. kroner og det beløb stiger i de kommende år.

Det konkluderer en rapport, som universitetsrektorerne offentliggjorde samtidig med, at finanslov 2000 blev offentliggjort.

"Universiteterne har en usædvanlig god sag, idet vi kan dokumentere, at vi har eller får får udgifter på 200-300 mio. kroner om året for udgifter, som ikke tidligere var der eller som vi tidligere fik kompensation for. Det er således et kolosalt problem, når 'overvæltningssudgifter' betyder, at de penge, som blev bevilget via Ole Vig Jensens plan 'Universiteter i vækst' bare skal betales ved en anden kasse", siger rektor Henrik Tvarnø, Syddansk Universitet. Han fortæller, at Syddansk Universitet har opgjort deres del af regnestykket sådan, at man i dag betaler 46 mio. kr. ud af huset i overvæltningssudgifter, hvor man for 5 år siden bare betalte 5 mio. – og endda fik kompensation.

"Jeg tror ikke, at det er udgifter, som Folketinget havde regnet med. Jeg er glad for, at oppositionspolitikere allerede har udtrykt stor forståelse for problemet, og jeg går da ud fra, at Forskningsministeriet er helt enige i principperne i rapporten ...",

Rektor Tvarnø beklager sig samtidig over, at det er umuligt at orientere sig i ministeriernes bevillinger og bevillingssændringer. For at tydeliggøre universiteternes problem ansueliggøres dette i **en sammenstilling af total-bevillinger pr. STÅ (bestået eksamen) i perioden 1994-2003 (se figuren).**

Især til bygningsdrift og anlæg

På papiret har universiteterne haft stagnerende total-bevillinger. Men disse bevil-

linger er i stigende grad blevet udhulet af stadig flere og højere afgifter, skjulte besparelser og nye udgifter til personale og bygninger m.m. Og det er udgifter, som der ikke tages højde for, når politikerne udregner universiteternes finanslovsbevillinger. Og disse ekstraudgifter løb faktisk op i 200 mio. kr. sidste år (1998). Og de forventes at stige i år og fremover, fortæller rapporten.

Rapporten konkluderer, at der er et øget pres på universiteterne, fordi

- universiteterne er blevet pålagt nye udgifter, som nu betales decentralt (hvor der tidligere blev ydet kompensation)
- at antallet af studerende stiger mere end bevillingerne
- at universiteterne fortsat beskæres på finansloven.

Tre fjerdedele af overvæltningssudgifterne vedrører bygningsudgifter (energi, vedligeholdelse og ejendomsskatter). Og denne udgiftspost forventes at stige i takt med de store anlægsbyggerier, hvor fx KU frygter medfinansieringen af KU-Amager som en voldsom belastning, der vil belaste den almindelig drift.

Rektorer kan ikke gøre det op i penge, men ekstraomkostninger i forbindelse med evalueringer, dokumentationskrav og informationsvirksomhed er ikke indregnet.

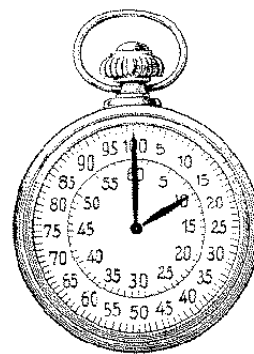
Når ingen hidtil har været opmærksomme på overvæltning som et stort problem, skyldes det, at udgifterne i de senere år er overgået til lokal betaling, samt at de ikke hver for sig forekommer voldsomme. Endelig har man ikke tidligere har prøvet at sammenfatte totaludgifterne, fortæller rapporten.

jø

Forskning i fritiden

GALLUP-undersøgelse fortæller om lange arbejdstider for universitetslærere. Adjunkterne har belastende arbejdstider.

Men lektorer slutter heller ikke med at arbejde kl. 16 ...

Universitetsansatte arbejder langt mere end 37 timer om ugen. I gennemsnit arbejder alle – fra fastansatte professorer til løstansatte – i 48 timer. De fuldtidsansatte har typisk arbejdsuger på 47-52 timer. På hverdage ville det betyde en arbejdstid på 10 timer, men i praksis vil den daglige arbejdstid være kompenseret af, at mange også bruger weekenden.

Det viser GALLUPs spørgeskemaundersøgelse af 850 universitetsansattes arbejdstid. Et af spørgsmålene lød, hvor mange timer, den ansatte i gennemsnit har arbejdet pr. uge i det sidste halve år – fordelt på forskning, undervisning (konfrontation og forberedelse) samt administration.

Faktisk er arbejdsugen så fortættet, at lektorer og professorer næsten bruger en hel arbejdsuge alene på undervisning/undervisningsforberedelse samt på at administrere. I en 37-timers arbejdsuge har en professor kun fire timer til at forske i, når han eller hun er færdig med at undervise eller administrere! Og en lektor har fem timer tilbage!

Det betyder i praksis, at hvis professoren eller lektoren vil have forskningstid, så må de gøre brug af den tid, hvor andre har fri. Professoren har en overarbejdstid på 15 timer om ugen for at kunne forske, og lektoren har 11 timers overarbejde.

GALLUPs aktuelle undersøgelse af arbejdstid afslører en chokerende høj arbejdstid for den gennemsnitlige universitetslærer. Der findes ingen andre grupper offentligt ansatte, som har en 48-timers arbejdsuge ...

Tidligere undersøgelser synes at bekræfte den nye GALLUP-undersøgelse. En interviewundersøgelse fra 1990 (Bo Jacobsen: Universitetsforsker i Danmark) fortalte, at 48 pct. af universitetslærerne arbejdede under 49 timer, og 52 pct. arbejdede mere end 50 timer. (Men sammenlignes der med i dag, skal det noteres, at arbejdsmarkedets norm før 1990 hed 40 timers arbejdsuge). En GALLUP-undersøgelse fra 1996 fortalte, at universitetslærere i gennemsnit havde en arbejdsuge på lidt over 47 timer.

Hvis professoren eller lektoren insisterer på at have en arbejdsuge som det store LO-arbejdsmarked, vil der blive meget lidt tid til forskning, hvis han/hun først skal afvikle undervisning og administration.

Den typiske karriere: ph.d. – adjunkt - lektor

Tallene viser entydigt, at arbejdstiderne er størst for dem, som søger at kvalificere sig i det autoriserede karriereforløb (under stillingsstrukturen).

Og så viser der sig nogle variationer i arbejdstiden for ph.d. - adjunkt - lektorer.

Et typisk karriereforløb er kendetegnet ved, at kandidaten efter afslutning af eksamen

- først har et par år med tidsbegrænsede ansættelser med forskning,
- dernæst går på et tre-årigt ph.d.-projekt
- for derefter at blive adjunkt i tre år.
- Og hvis alt går efter planen, bliver man så lektor efter syv-otte års ansættelse.

Med et sådant karriereforløb viser der sig forskelle i arbejdstiderne i karrieren:

Efter et år i universitetssystemet bliver man (i det 0-3 ansættelsesår) stipendiat (fx ph.d.'er) og denne gruppe er kendetegnet ved at have en relativt høj arbejdstid (47 t./uge). Gruppen bruger langt det meste af arbejdstiden på forskning (36 t./uge), mens undervisnings- og administrationsforpligtelser er små.

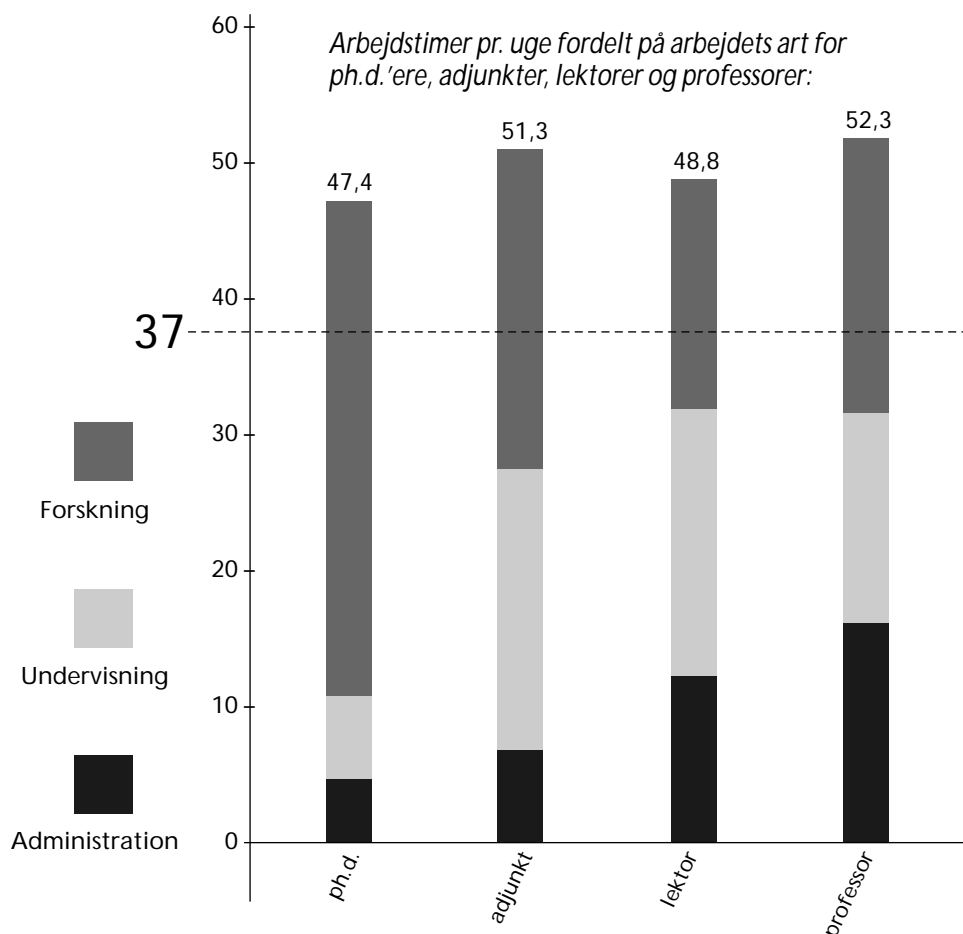
I adjunkturet (i det seks-ni ansættelsesår) stiger arbejdstiden til over 51 timer, hvilket indikerer, at der her, i starten af karrieren, ligger en voldsom belastning; det er her, man skal vise sig kvalificeret til at blive fastansat. I adjunkt-perioden stilles der nye kontante krav i form af tidsbelastende arbejdsopgave i undervisningen (21 t./uge til undervisning og undervisningsforberedelse), mens der fortsat er tid til forskning (23 t./uge).

Når forskeren så endelig bliver lektor kan han/hun se frem til ugentlige arbejdstider på 49 timer. Den store lektorgruppe er dog ikke ensartet, men er kendetegnet ved stor variation: En tredjedel forsker mindre end 10 timer om ugen, en tredjedel har mere end 21 timers undervisning, og endelig har mere end en tredjedel mere end 10 timers administration (upublicerede data).

De få heldige, som bliver professorer, kan heller ikke se frem til mere tid med familien. De har nemlig den længste arbejdstid på gennemsnitligt 52 timer. Og for mange med en professor i maven er det formentlig ikke morsomme fremtidsudsigter at se frem til, at den gruppe i gennemsnit bruger knap 17 timer om ugen på at administrere.

UFA-normen udhulet

Til ansættelsen på universitetet hører forskellige arbejdsforpligtelser: En ph.d.'er skal fortrinsvis forske og i mindre omfang undervise/formidle. En adjunkt skal

minimum have 50 pct. forskning over de tre år. En lektor og en professor skal undervise og forske samt udføre andet arbejde efter institutionens bestemmelse (fx administration), men der er ingen faste normer for fordelingen mellem opgaverne.

For mere end et årti siden var der en officiel norm for fordelingen mellem undervisning, forskning og administration (UFA-normen på 50-40-10). Denne norm kan ikke genkendes i dagens virkelighed for en universitetslærer, viser statistikken:

For det første er der ikke noget, som hedder en normalarbejdsuge på 37 timer.

For det andet underviser den store gruppe lektorer i mere halvdelen af en normalarbejdsuge.

For det tredje fylder administrationen en tredjedel af en normalarbejdsuge for lektoren. Og professoren er tæt på at bruge halvdelen af en normalarbejdsuge på at administrere.

Og for det fjerde er især lektoren og professoren nødt til at tage fritiden i brug, hvis de vil forske.

”Der er næsten ikke andet at sige til arbejdstidstallene, end at kravene til undervisning – pga. taksameterstrukturen – og administration gør, at forskningstiden bliver så lille, at man er nødt til at afvikle den om aftenen eller i weekenden. Og det er da – alt andet lige – en belastning for forskernes privatliv”, konstaterer centerleder dr.phil. Bo Jacobsen, der for 10 år siden lavede en dybtgående undersøgelse af forskeres arbejdsforhold. Han er i dag centerleder for humanistisk sundheds- og ældreforskning, som er placeret på Sociologisk Institut.

Bo Jacobsen konkluderede dengang, at universitetslæreren måske er privilegeret gennem en fri (personlig) arbejdstilrettelæggelse og ingen tilstedeværelsespligt. Men bagsiden er, at der ikke er nogen fast arbejdstid. I praksis betyder det for de fleste universitetslærere, at de altid synes, de skal arbejde.

”Universitetslæreres arbejdstid er grænseløs, men det er jo et vanskeligt dilemma; for på den ene side har forskerne en interesse i at beskytte deres privatliv, og på den anden side er jobbet som forsker så spændende, at det vil skade arbejdstilfredsheden, hvis man sætter en absolut arbejdstidsgrænse på 37 timer. Løsningen er langt mere, at der burde sættes en norm for, hvor meget tid undervisningen og administrationen må optage ...

Jacobsen er selv den første til at illustrere dilemmaet:

”Jeg tror, at universitetslærere hører til dem i samfundet med højest arbejdstid. Men det er ikke et dårligt liv, for der er så mange glæder ved forskningen og undervisningen, når det lykkes ...”

FORSKERforum vil i de kommende numre fremlægge yderligere tal fra GALLUP-undersøgelsen.

Læs undersøgelsens hovedkonklusioner på FORSKERforums hjemmeside:

www.forskeren.dk

Skræmmende ...

De fleste andre har fået nedsat arbejdstiden i det seneste tiår. Men universitetslærerne arbejder lige så meget – og kravene er tilmed blevet hårdere i perioden, vurderer en forsker, der undersøgte arbejdsforholdene før 1990

Arbejdsuger på 48 timer. Og en praktisk arbejdsbelastning fra undervisning og administration, som næsten tager det hele af en normal arbejdsuge på 37 timer – så forskeren er nødt til at forske i fritiden.

Det fortæller GALLUPs undersøgelse om forskeres tids-strukturer. Noget lignende fortalte centerleder Bo Jacobsens undersøgelse om universitets forskeres livssituation for 10 år siden. Så GALLUPs nye tal overrasker ham ikke:

”Tidsforbruget ligner det, som min undersøgelse viste for 10 år siden. Men tidsforbruget i dag er ekstra skræmmende, hvis man tænker på, at der også er sket det i mellemtiden, at kravene er strammet. Der er kommet flere studenter, som skal undervises. Og forskningskravene er skærpede: For 10 år siden var det mere accepteret, hvis man ikke fik lavet noget på forskningssiden. Siden er der kommet forskningsvognning, afrapporteringer, evalueringer osv. Forskningen skal have kvalitet, man kan ikke bare skrive hvad som helst”.

De skærpede krav til de ansatte sætter nye og hårde standarder for, hvor lang tid man er nødt til at arbejde. Og det er skræmmende, når en gruppe ansatte får det som en absolut ‘norm’, at arbejdstiden skal være 48 timer, for at man kan følge med, siger Bo Jacobsen – uden i øvrigt at komme ind på, at overtiden er ulønnet, fordi Finansministeriet mener, at universitetslæreres arbejdstid ikke kan ‘kontrolleres’.

Arbejdsdagen hakkes op i småbidder

Hvis forskning skal føre til noget, stiller det nogle bestemte krav til tidsstrukturen, fortalte forskerne i Jacobsens undersøgelse:

”Forskning kræver, at man har sammenhængende tid - mindst tre timer i sammenhæng og helst en hel dag ad gangen, for at det kan blive dybtgående nok. Man kan sige, at forskningens tankeform kun kan eksistere i lange tidsstrukturer”, siger Bo Jacobsen. ”Kravet til en humanist eller en samfundsforsker er en stor artikel eller en velskrevet bog med jævne mellemrum – og det kræver sammenhængende arbejdstid”.

Udviklingen går imidlertid den modsatte vej, for forskerne er ifølge Bo Jacobsen i stigende grad blevet underlagt den korte tidsstruktur:

”I det seneste tiår er dagen blevet hakket mere op. Dagligdagen stiller krav om, at man spiller med i et møde den ene time, laver presserende administrativt arbejde i den næste, vejleder i den tredje, forbereder undervisning i den fjerde og så videre. Dagen hakkes op i småbidder, og det kan ikke forenes med forskning. Blandt andet derfor er forskerne nødt til at gå ud over normal arbejdstid for at finde ro til at lave den forskning, som også er et krav”, siger forskeren.

”Jeg oplever, at embedsmænd i systemerne har meget lidt forståelse for betydningen af sammenhængende forskningstid. De ved ikke, hvor stor praktisk og psykologisk betydning det har for forskerne ...”

Andre har 37 timers arbejdsuge

Sammenlignes der med tidligere undersøgelser, synes resultaterne at pege på, at arbejdstidsforbruget mindst er det samme som før 1990. Men dengang var den overenskomstmæssige arbejdstid 40 timer og ikke 37 timer som nu, og det gør ifølge Jacobsen en forskel:

”Lange arbejdstider har da nogle omkostninger i privatlivet. Når den generelle arbejdstid er 37 timer om ugen, får det betydning for nogle normdannelse i samfundet. Det har praktisk betydning for det civile livs tilrettelæggelse, fx for åbningstiderne for offentlige institutioner – bl.a. børnenes. Og jobs med store krav til arbejdstiden stiller ‘en dårligt som for-ælder, sammenlignet med forældre til børnenes kammerater. Hvis andre har mindre arbejdstid som norm, så er man jo som forsker relativt dårligere stillet. Man har sværere ved at tilrettelægge sit privatliv, så det hænger sammen med andres ...”

Interview:

Tidsbegrænsede professorater

- hvor nogle bagefter kan gå tilbage til deres lektorstilling. Forskningsminister Birte Weiss smed en bombe ind i forhandlingerne om stillingsstrukturen. Hvad er det, hun mener?

Det er jo ikke meningen, at man bare skal holde fast i et system, som findes. Jeg kender godt forslaget om, at de professorkvalificerede skal kunne få lov til at kalde sig professorer. Men jeg må så spørge: Hvad får man ud af det – ud over at nogle får lov til at kalde sig professorer? Det spørgsmål er der ikke nogen, der har svaret på”.

Forskningsminister Birte Weiss var i de seneste uger af august ude med sit første større forskningspolitiske fremstød ved at pege på, at der er for dårlige karrieremuligheder på universiteterne for unge forskere: Ydermere er der mange løstansatte, og der skal skabes flere muligheder for fastansættelser. Og der er for lange udsigter til professorstillinger for unge talenter - og det problem skal bl.a. løses gennem flere ‘tidsbegrænsede professorater’.

Ministeren taler om **”et attraktivt karrieresystem”**.

Men hvordan hænger det sammen med tidsbegrænsede professorstillinger? Hvordan skulle det være attraktivt for unge forskere ikke at kunne have udsigt til en fast stilling, når de går ind i en universitetskariere?

”Det, der ligger i tankegangen, er at man bliver professor af gavn og ikke af navn. Og automatisk oprykning er ikke svar nok på det problem ...”, forklarer ministeren.

Forslaget – sendt op som en slags prøveballon – kommer på banen, lige før Forskningsministeriet og fagforeningerne i september skal forhandle en ny stillingsstruktur. Og ministerens forslag er en

ubehagelig overraskelse for dem, som troede, at den nye minister ville holde sig til de anbefalinger, som et ekspertudvalg under Forskningsministeriet afgav i januar. Ekspertudvalget nævner ikke tidsbegrænsede professorater, men taler for en mere attraktiv karrierestruktur i almindelighed, herunder halvautomatisk oprykning af kvalificerede fra adjunkt til lektor og fra lektor til professor.

**Ministeren:
Flere nye professorater**

”Det er, som Fanden læser Bibelen, hvis man fortolker mine udtalelser om ‘tidsbegrænsede professorater’ sådan, at det er mit eneste forslag. Det er et af flere forslag, som skal drøftes. Og jeg vil da gerne stærkt understrege, at der stadig skal være almindelige professorstillinger. Hvordan balancen nærmere skal være, har jeg ikke lagt mig fast på”, siger Birte Weiss.

Forskningsministeren benægter, at talen om at hjælpe de unge forskere / talenter er en ren ”afledningsmanøvre”, som skal aflede den politiske opmærksomhed fra at løse problemerne i den almindelige karrierestruktur ved universiteterne.

”Men jeg vil da gerne stå ved, at kommende reformer skal være med til at skabe større fleksibilitet i forskningsmiljøet – og her kan de tidsbegrænsede professorater være et initiativ”.

Birte Weiss vil ikke svare direkte på spørgsmålet, om de tidsbegrænsede professorater skal være hovedreglen i en fleksibilisering:

”Det kunne være en måde at gribe det an på, men der skal da fortsat være mange professorater, som er livslange. Men det er noget, som jeg vil drøfte med miljøerne. Det er vigtigt, at alle med aktier i problematikken er med i den kommende proces”, siger ministeren bl.a. med henvisning til de drøftelser om stillingsstrukturen, som forestår mellem Forskningsministeriet og fagforeningerne.

En hån?

Men hvor går en sådan tidsbegrænset professor så hen efter at have været tidsbegrænset professor?

”Det kan være, at han skal være lektor i stedet for at være professor. Det kan også godt være, at han skal ud i erhvervslevet. Det kan være, at han skal til udlandet. Alt efter hvilket fag der nu er, er der jo forskellige muligheder for et liv efter professortitlen ...”.

Men er tidsbegrænsede ansættelser ikke en hån mod karrieresystemet. For en person, der har professorkvalifikationer, synes vel ikke, at det er attraktivt at gå tilbage til en lektorstatus?

”Det er vel ikke en hån, at man er forskningsprofessor, og at man går videre i karrieren ...”

Forskningsprofessoraterne findes jo allerede i dag, og de løser åbenbart ikke karriereproblemet?

”Om det lige skal være den nuværende type forskningsprofessorater, vil jeg ikke lægge mig fast på. Men nu vil jeg bruge den nærmeste tid på at få reaktioner fra miljøerne ...”

jød

En attraktiv karrierestruktur

Faglig kommentar

Af lektor **LEIF SØNDERGAARD**, fmd. for DM's universitetslærere

Forskningsminister Birthe Weiss vil gerne forbedre karrieremulighederne på de danske universiteter. Hun foreslår derfor, at det fx skal ske gennem tidsbegrænsede professorater. Det forslag svarer imidlertid ikke til den måde, som universitetet opbygger sin viden på, og det vil bestemt ikke vil gøre det mere attraktivt at søge ind for universiteterne:

Forestiller ministeren sig, at professorens faglige kvalifikationer forsvinder efter en 5-årig periode, hvorefter man går tilbage til lektorniveau?

Hvordan skal man kunne forklare sine udenlandske forskningskolleger, at ens

professortitel forsvinder efter 5 år - at man så ryger tilbage til en lektortitel?

Skal det være attraktivt at få en tidsbegrænset ansættelse ved et universitet

Frem for en fast stilling i en privat virksomhed – endda til en lavere løn?

Ministerens forslag er et dårligt indspil til den kommende måneds stillingsstrukturforhandling mellem Forskningsministeriet og organisationerne.

Angiveligt har vi det samme formål:

At få en attraktiv karrierestruktur.

I første omgang skal vi afskaffe en forældet stillingsstruktur. Kun derved kan vi rekruttere de bedste blandt de fremtidige små ungdomsårgange.

En ny stillingsstruktur skal have logik og retfærdighed, dvs. at folk skal kunne kvalificere sig til stillinger ud fra den enkelte kvalifikation. Deres karrierer skal ikke – som i dag - baseres på, at der tilfældigvis bliver en ledig (lektor- eller professor-) stilling på ens undervisnings-/ forsknings-område. Det skal være et karriereforløb, som sikrer de talentfulde og velkvalificerede unge tidligere end tilfældet er i dag. Det er således ikke attraktivt, når man skal tilbringe ca. 8 år i universitetssystemet, før man *muligvis* får en fast ansættelse i en lektorstilling. For sådan er det i dag.

Adjunkturet For ungarle og kynikere ...

Hvis ph.d.'ere føler sig arbejdspressede, så kan de bare vente sig i adjunkturet. Det ville dog hjælpe med et frisemester til sammenhængende forskning og med en garanti for en halvautomatisk oprykning fra adjunkt til lektor, foreslår adjunkt

Det centrale ved overgangen fra at være ph.d.-studerende til at være adjunkt er, at man ikke længere er fredet. Der er en forståelse for, at man ikke skal drive rovdrift på ph.d.'erne. Men når man så bliver adjunkt, så er forventningerne virkelig store. Det forventes, at nu tager man på alle mulige måder en god del af byrden".

Vurderingen kommer fra **Jytte Agergaard**, der siden februar har været adjunkt ved Geografisk Institut, Københavns Universitet. Inden da var hun forskningsadjunkt i en kort periode, efter at hun havde afsluttet sin ph.d.-afhandling om migration og udvikling i Nepal.

Hun karakteriserer adjunkturperioden som hård kost. I løbet af de tre år, som perioden strækker sig over - hvoraf kun halvdelen af tiden er afsat til forskning - skal der gerne produceres et antal meritede videnskabelige artikler, der skal videreudvikles og/eller etableres nye kurser, opstartes et nyt forskningsfelt, skrives ansøgninger om forskningsbevillinger, gennemføres adjunkt-pædagogikum, og så skal man også gerne opholde sig på et udenlandsk universitet i en periode.

Ifølge Jytte Agergaard er det et rigtig ungarle (-pige) job. For mange kvinder, der typisk deltager i en større del af familielivet end deres mandlige kolleger, er det noget af en udfordring. Disse vilkår motiverer adjunkterne til at koge artikler på den ph.d.-suppe, der allerede er sat til at koge, frem for at opdyrke nye forskningsfelter med meget feltarbejde og empiri.

I stedet for at klynke eller komme med utopiske forslag om mere forskningstid peger hun på, at en måde at gøre adjunkturperioden mere smidig på er at give adjunkterne krav på/ret til et frisemester til sammenhængende forskning, eventuelt ved et andet universitet.

Halvautomatisk oprykning til adjunkt-lektor

- står højt på adjunktens ønskeseddel. I dag er det sådan, at en adjunkt skal konkurrere med andre om oprykning til et lektorat, og det problem indgår da også centralt i næste måneds forhandlinger mellem fagforeningerne og Forskningsministeriet om en ny stillingsstruktur:

"Med en sådan halvautomatisk oprykning efter en faglig bedømmelse skal man stadig knokle, men man ville ikke gå rundt og frygte konkurrencen fra dem på sektorforskningsinstitutionerne, der har 100 pct. forskningstid. Klarere kvalitets-

mål ville give lidt mere ro for os i systemet", mener Jytte Agergaard.

Ph.d.-tiden lettere end adjunkturet

Livets realiteter vælter ned over adjunkterne, når de efter at have siddet som 'beskyttede' ph.d.'ere - efter kollegernes forventninger - pludselig skal til at vise, at de kan bære deres del af instituttets byrder.

Under ph.d.-fasen har den studerende krav på, at 80 pct. af tiden er afsat til forskning, så det er muligt at lave afhandlingen, vurderer hun. I modsætning til mange ph.d.-stipendiater - som peger på, at de formaliserede krav til undervisning, udlandsophold, kurser mangler tid til det egentlige forskningsprojekt - er det hendes oplevelse, at ph.d.-tiden på flere måder forløber 'lettere' end adjunkturet. Hovedkravet til ph.d.-stipendiaten er nemlig, at man gør sig færdig til tiden, mens selve projektet ikke er altafgørende. Når mange stipendiater oplever et stor pres under udarbejdelsen af selve forskningsafhandling, placerer Agergaard problemet i den gråzone, som ligger mellem 'egne' ambitioner og miljøernes krav.

Men livets alvor gik rigtigt op for Agergaard, da først ansættelseskontrakten om adjunkturet var underskrevet. Så er der formelt kun afsat 50 pct. af tiden til forskning - og i praksis er det ofte mindre.

"Kollegerne - lektorerne og professorerne - stiller forventninger om, at nu skal man tage nogle initiativer. Nogle skal for alvor til at renovere og videreudvikle kurser, mens andre skal til at udvikle nye kurser. Det kunne jo være rimeligt nok, da man burde være fit-for-fight".

Men der er pres på, for undervisningsudvikling - renowering og viderudvikling - kræver en stor arbejdsindsats, som typisk falder samtidig med, at adjunkten skal til at starte ny forskning op. "Du skal til at meritere dig i noget nyt. Det er klart, at du kan sidde og skrive artikler om det, du allerede har forsket i under ph.d.-forløbet, men det forventes også, at du kommer i gang med noget nyt", siger hun.

Kynikeren står sig bedst

For de fleste adjunkter er intentionen med stillingen at kvalificere sig til et lektorat, men lektoraterne udbydes i dag i åben - og hård - konkurrence:

"Ud over alle de andre krav, er der forventninger om, at man producerer omkring fire-fem videnskabelige artikler under sit adjunktur. Det er mere end en

typisk lektor, der i gennemsnit laver én 'tung' artikel om året", fortæller hun. Hun tilføjer, at det er uklart, hvilke krav der stilles til adjunkternes videnskabelige produktion:

"Der er adjunkter, der ikke når det hele, og som bliver ansat alligevel. Et er sikkert: Hvis man skal have en succesfuld adjunktperiode, er det alfa og omega at lave en strategi fra starten, som indeholder planlægning af mellemprodukter i form af artikler. Og så skal man bryde med den akademiske børnelærdom om, at man ikke skal producere mellemvarer. Det er man nemlig nødt til - for kynikeren, der publicerer rub-og-stub - og du skal nok skrive han - står bedst i kapløbet om lektoraterne" ...

Frisemester

Der er ikke tid til de 'lange seje træk'. Adjunkturet skal nærmere forstås som en fase, hvor man for alvor kan få igangsat nogle fremadrettede og holdbare forskningsprojekter.

Der er ingen lette løsninger på problemerne, herunder undervisningsbelastningen, men hun efterlyser rent ud, at adjunkterne får garanti for et frisemester.

"Hos ledelsen er holdningen nu, at det må du meget gerne gøre, men du skal selv aftale det med dine kolleger. Det er ikke en positiv støtte. Det er nærmere en form for hands off. Frisemesteret ville ellers virkelig rykke, fordi et det ville give en sammenhængende forskningstid. Og det mentale og praktiske udbytte ville være utroligt stor. Men der mangler altså en markering fra ledelsens side inden for dette område".

Jobbets fortrin - og bagdele

Hun kritiserer ikke, fordi ikke kan lide arbejdet som universitetslærer, tværtimod:

"Det er jo kendt for enhver, at man ikke bliver rig af det job. Men jeg kan godt lide kombinationen af undervisning og forskning. Ellers kunne jeg have søgt ud i sektorforskningen, hvilket ville have været oplagt inden for mit felt. Trods kritikken har vi universitetslærere i højere grad end mange andre mulighed for selv at planlægge vores tid. Vi har da også stadig nogenlunde muligheder for at fordybe os i dét, som interesserer os", lyder det med en livslærdom, som hun allerede har fået indprentet:

"Ulempen er jo så desværre, at vi aldrig rigtig har fri ..."

v/

Professoratet

Titlen er falsk

- men den må nødvendigvis gives til dem, der er kvalificerede, siger humaniora-docent om krav til en ny stillingsstruktur. Og så har han et kontroversielt forslag: Der skal ikke nødvendigvis følge en højere løn med titlen, for lønspørgsmålet må ikke blokere for en reform ...

I det danske system er jeg 'lektor', men når jeg rejser til udlandet, kalder jeg mig 'professor'. Så tager de hatten af og kender mit kvalifikationsniveau, og jeg får den respekt, som det giver. Hvis jeg ikke kaldte mig 'professor', så blev den faglige 'servicering' dårligere

Og jeg har det slet ikke dårligt med at oversætte min titel sådan; det har været alment – kollegialt – accepteret, at man i udenlandske sammenhænge kunne kalde sig professor", fortæller docent Erik A. Nielsen, som i august måned var ude med et harsk indlæg mod det danske professorsystem ("*Neuroser bag professortitlen*", *Politikens kronik*, 11. august).

Ud fra fire negative elementer gjorde han den konstatering om det danske professorsystems dårligdomme, at der ikke er en direkte sammenhæng mellem den enkelte lærers kvalifikationer og så professor-titlen. Man skal nemlig være både dygtig og heldig for at være på det rigtige sted med de rigtige kvalifikationer, når en af professorerne går af, og hans professortitel bliver ledig. Resultatet er, at der kun er en enkelt, som får stillingen og titlen, mens mange må affinde sig med at bevare den næsthøjeste titel.

"Motivet til at skrive kronikken var at fortælle omverden, hvordan det danske karrieresystem virker usundt på universitetsverdenen og de ansatte. I den forstand er adressaten for mine kommentarer at fortælle den brede offentlighed – men også politikerne, at karrierestrukturen ikke passer med universitetets virkelighed", fortæller docenten, der uddyber sine synspunkter over for FORSKERforum.

1. Falsk hierarki mellem nogle lektorer/docenter og professoren

Det første af de negative elementer, som Erik A. Nielsen opregner, er, at professorsystemet afspejler de faktiske universitetsforhold forkert. Udefra ser det ud, som om det akademiske hierarki med undervisningsassistenter nederst og professorer øverst afspejler en kvalifikationsudvikling i løbet af karrieren, hvor de bedste retfærdigvis når til tops. Men virkeligheden er, at der i årtier ikke har været den mindste forskel mellem professorer og rutinerede lektorer/docenter. De har samme pligt til at sidde i administrative organer, til at undervise, til at udføre be-

dømmelser osv. Titelforskellen er imidlertid tilfældig, fordi professoren var der på det rigtige tidspunkt, da der blev slået en af de få professorstillinger op. Og alle de andre lektorer/docenter, som måske også har eller senere får kvalifikationer på professorniveau, de får bare aldrig titlen.

Oprykning til professor

I september skal der forhandles ny stillingsstruktur med Forskningsministeriet. Som et centralt element indgår forslaget om, at lektorer/docenter kan ansøge om at blive oprykket til professor. Oprykning skal ske, når det konstateres, at ansøgeren har kvalifikationer på professorniveau.

Forslaget – som er inspireret af især Norges ordning på området – kan læses blandt de anbefalinger, som et ekspertudvalg gav Forskningsministeriet i januar.

2. Negativ energi

Det andet negative element er, at professorsystemet er skadeligt for det akademiske arbejdsmiljø. Den livslange åndelige konkurrence binder alt for meget negativ energi, så det får karakter af den akademiske verdens neurose: Titlen fikserer tanker og bestræbelser omkring uvendig glans, og skaber rygklappere og bagtale, selvmedlidenhed og opblæsthed. Den usunde konkurrence inden for det system skaber frustration – og i de værste tilfælde fører det til svære personlige problemer for nogle.

"Det kan da godt være, at nogle vil beskyldes mig for at overdramatisere, men det er med velberådet hu, at jeg påstår, at systemet i en række tilfælde fører til 'svære sjælelige konflikter, alkoholisme og medicinmisbrug'. Alle i systemet ved, hvad jeg taler om; de kender nemlig også sådanne tilfælde".

3. Kvindefjendsk

"Det er da lidt tragikomisk, når det – som det lige er sket i Politiken – bliver udskrevet som en sensation, at Anne Marie Mai er blevet udpeget som den første kvindelige litteraturprofessor. Det vidner om et absurd system".

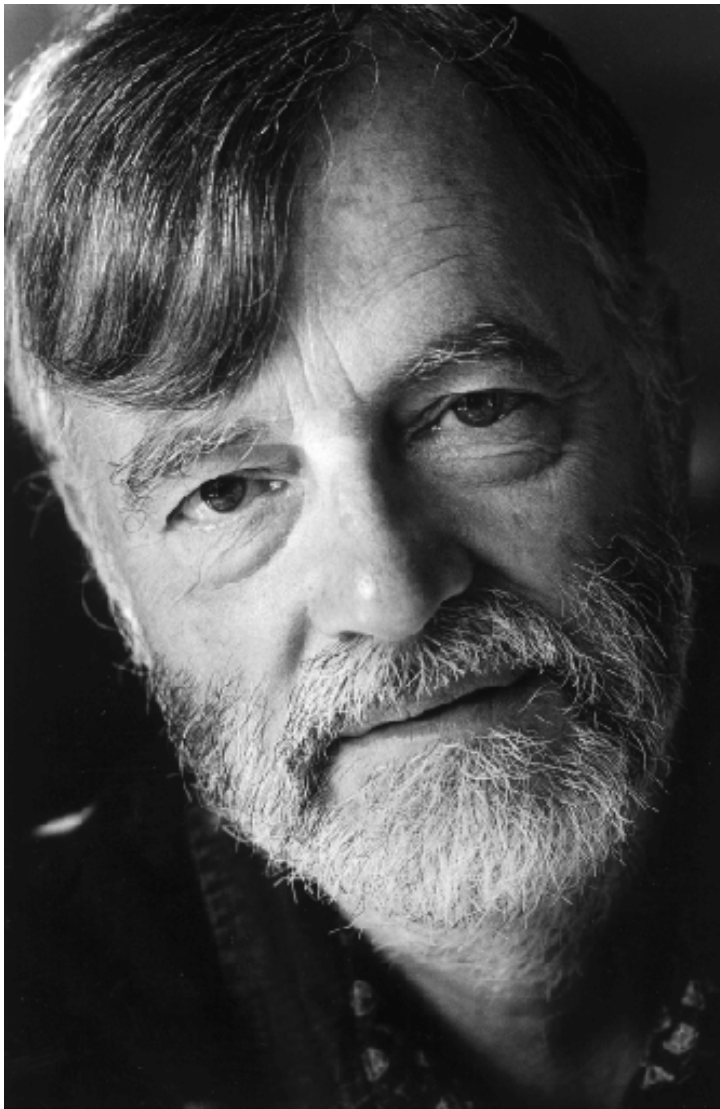
Erik A. Nielsen peger for det tredje på, at professorsystemet er kvindefjendsk, fordi kvinder netop i de år, hvor karrieren skal tage kvalitativt spring mod deltagelse i konkurrencen om professorstillingen, forstyrres af børn og andre såkaldte kvindeopgaver. Og kønskvotering gør kun tingene værre, fordi det hedder sig, at de ikke har fået stillingen, fordi de er kompetente, men fordi de er kvinder.

4. Tids- og ressource-spild

Som det sidste punkt peger docenten på, at der følger et stort spild med professorudnævnelser. Det er ikke lønfremgangen, som i første række motiverer lektoren til at søge professoratet, men derimod statusfremgangen. "Hvis man ikke har andre motiver end lønnen og titlen, så er det motivforskydning. De fleste har stadig den væsentligste motivation i glæden ved faget og undervisningen, ikke i konkurrencen og titlen", siger han. "Hvis man vil tjene mange penge, så skal man ikke blive universitetslærer. De fleste har valgt stillingen, fordi det er en god stilling, hvor vi i bedste fald selv kan disponere vores (forsknings-)arbejde i, hvad der svarer til to ud af fem arbejdsdage. I den forstand synes jeg, at vi skal huske, at vi er privilegerede".

Og så er selve professorats-besættelsen alt for tidskrævende og kostbar, fordi den binder tre-fem højt kvalificerede forskere i halve eller hele arbejdsår.

"Selve ressourcerne til bedømmelse kan slet ikke overdramatiseres. Ved et professorat i dansk litteratur vil der være 15 kvalificerede ansøgere; tre-fem bedømmere bruger hver hundreder af arbejdstimer på bedømmelsen, så det løber i alt op i flere tusinde arbejdstimer. Og i et selv-angivelsessystem er der klare normer for tidsforbruget, og det udløser afspadsering – og det går først og fremmest fra undervisningen", forklarer docenten, der ser frem til et skrækszenario om fem år, hvor den store pukkel af professorer

og lektorer, som blev ansat i 70'erne, går af og skal erstattes. "Det betyder en ekstra byrde på dem, som bliver tilbage – de skal groft sagt bruge deres sidste år på at bedømme de nye".

Oprykning efter bedømmelse

Stillingsstrukturen er netop nu til revision, og et udvalg under Forskningsministeriet har da også til opgave at komme med en løsning på professorproblemet.

Erik A. Nielsen foreslår simpelthen, at professortitlen skal afspejle den enkelte universitetslærers kvalifikationer som forsker og underviser. Man skal kunne blive professor, når man har kvalificeret sig til et vist niveau. I praksis vil det svare til en halvautomatisk oprykning efter ansøgning og bedømmelse, som det blev indført i Norge for nogle år siden.

Argumentet imod en sådan model lyder, at der er risiko for, at der går inflation i titlen, og at kvaliteten vil synke: "Den akademiske verdens troværdighed ligger i, at der er garanti for et højt fagligt niveau, og ingen har interesse i en udhuling. Men det er så også en anden sag, at professortitlen altså er blevet alt for op-

vurderet i dansk-tyske sammenhænge".

KU-docenten foreslår, at oprykning skal ske ud fra en objektiv definition af, hvornår man som underviser og forsker er kvalificeret til professortitlen: Kravet skulle fx være 15 års ansættelse plus en vis forskningsmæssig bredde plus en doktorgrad e.l.

"Jo, det er klart, at der ligger en vis bedømmelse i, hvad der er 'bredde og dybde' i en videnskabelig produktion. En dokortitel er nemlig ofte udtryk for specialisering og en snæver kvalificering. Men et udvalg – som godt kan være et fast 'fremmelseskomité' som i Norge – vil have meget nemmere ved at vurdere 'bredde og dybde' i kvalifikationen, når de ikke skal bedømme flere i konkurrence og rangordne flere ansøgere".

Lønnen skal ikke blokere for reform

Set fra en fagforenings vinkel er det mest kontroversielle i Erik A. Niensens forslag, at der ikke nødvendigvis følger ekstra penge med titlen. Forskningsministeriet kunne simpelthen stille som betingelse for en reform, at ingen nyudnævnt pro-

fessor skulle tjene mere, end de højst lønnede lektorer og docenter gør det i øjeblikket. Og da de højeste løntrin under professoren er nogenlunde velbetalte, behøver en professorreform ikke at betyde en mærkbar lønfremgang.

"Hvis Finansministeren ville give mig 100.000 kr. mere om året, så sagde jeg da ja-tak. Men i dag er det finansminister Lykketoft, som bestemmer alt, og forskningsministeren har ikke en chance for at få forslaget igennem, hvis reformen ikke er 'omkostningsneutral'. Så hvis finansministeren hævder, at der ikke er råd til 300 ekstra professorater, så synes jeg ikke, at det skal blokere for en nødvendig reform".

Erik A. Nielsen har det politiske liv tæt inde på livet, idet han er gift med SF'eren Margrethe Auken, og det er en vurdering af reformens politiske muligheder, der får ham til at mane til besindighed.

Hertil vil en fagforening sige, at det er en glidebane, hvis arbejdsgiverne ikke skal belønne den høje kvalifikation, men derimod skal have den til discountpris.

"Jeg ved da godt, at mit forslag er kontroversielt set fra fagforeningernes side. Mit synspunkt er båret af, hvad der er politisk muligt, og så af den holdning, at der ikke sker noget ved at afmontere professor-stillingens særstatus".

Humanister ligeglade med lønnen?

Erik A. Nielsen kender også indvendingen mod humaniora fra jura og nogle teknisk-/naturvidenskabelige fag: 'at humanister er ligeglade med lønnen, de er tilfredse, bare de har deres 'kald', men den holdning kan man ikke bruge på de hårde fag, hvor lønkonkurrencen fra det private arbejdsmarked er meget hårdere:

"Det er da korrekt, at der er nogle fag, hvor universitetslærer-lønnen ikke kan konkurrere med lønnen i det private – og universitetet skal i nogen udstrækning have mulighed for at konkurrere for at få de bedste.

Men personligt har jeg den holdning, at forskningstid er bedre end penge. Og nogle vil givetvis kalde mig naiv, når jeg tilstår, at jeg da er ganske godt tilfreds med mit nuværende lønniveau ..."

jø

Geografi

Mellem natur og kultur

Hård evaluering, mener faget, som kommer med modkritik

Værdien af Evalueringscentrets hårde evaluering af geografiuddannelserne ved Københavns Universitet og RUC er i bedste fald tvivlsom, lyder budskabet fra såvel ledelsen som de ansatte på gulvet på Geografisk Institut, KU - når overfladens pæne kancellisprog skrælles væk.

Hovedrystende forklares det, at der er tale om en skuffende bureaukratundersøgelse uden fokus på fagdidaktik, at de seneste syv års studieændringer slet

ikke er inddraget, samt at en dimittendundersøgelse

tillægges alt for stor vægt. Udtalelserne kommer, selv om bl.a. bestyrelsen påpeger, at det på mange måder har været en positiv proces, og at evalueringsholdet har identificeret mange relevante problemer.

Kort fortalt konkluderer Evalueringscentret, at geografiuddannelserne er splittede, og at deres faglige niveau er tvivlsomt.

Geografiuddannelserne må finde kerne i deres uddannelser. I dag har de svært ved at definere sig selv i spændingsfeltet mellem uddannelsernes to ben: natur- og kulturgeografien. "På Københavns Universitet indgår natur- og kulturgeografien som separate søjler stort set uden kobling. På RUC er en stor del af lærergruppen slet ikke interesseret i samtænkningen af natur- og kulturdimensionen", konkluderes det.

Savner undervisningsevaluering

Hvordan ved de dog det? spørges der på KU, som henviser til, at de seneste syv års uddannelse ikke er evalueret. **Studieleder Sten Engelstoft** forklarer, at det hovedsageligt er tidligere studieordninger, der er blevet evalueret: "Studieordninger, som vi også selv har været meget kritisk over for".

Viceinstituteder Annette Reenberg mener, at evalueringsholdet her går galt i byen: "Forskellen i vurderingen beror formentlig på det faktum, at evalueringen har lagt stor vægt på resultaterne fra en dimittendundersøgelse. Og mange af de forhold, som dimittenderne kritiserer er siden ændret gennem væsentlige studiepladsændringer. I den nye studieordning er natur- og kulturgeografien meget bedre integreret", udtaler hun.

Viceinstitutederen suppleres af adjunkt Jytte Agergaard: "De har i hvert fald ikke evalueret de seneste syv års undervisning, hvor bl.a. hele overbygningsforløbet er ændret".

Jytte Agergaard efterlyser en decideret fagdidaktisk-evaluering. Det, som burde have været evalueret, er, hvorvidt uddannelsen hænger ordentligt sammen, om det faglige niveau på de enkelte fag er

tilstrækkeligt højt, om sammenhængen mellem kursusindhold, undervisningsmetoder mv. er ordentligt skruet sammen, fortæller hun.

Hun lægger ikke skjul på, at hun gerne så, at ambitionerne blev skruet op på de første 1_ år.

Som det er nu, stiller de år ikke tilstrækkeligt høje krav og åbner ikke i tilstrækkelig grad op for, at de studerende selv skal tage ansvar for deres studieforløb.

En achilleshæl for geografifaget på KU er manglende systematisk evaluering af faget, men det overser evalueringsholdet.

Jytte Agergaard: "Vi er ikke gode til at opstille målsætninger for de enkelte fag, hvordan de er indplaceret – og evaluere, om det lykkes på den måde, som vi tror, det gør. Det undrer mig, at evalueringsholdet ikke sætter fokus på det, herunder også, at der ikke afsættes ressourcer til systematisk opfølgning".

Ingen bureaukatuddannelse

Ifølge evalueringen stiller dimittenderne også spørgsmålstegn ved det faglige niveau på uddannelserne. "Flere forhold i evalueringen indikerer, at der kan være problemer med det faglige niveau på uddannelserne. Fx vurderer stort set ingen dimittender, at det faglige niveau er for højt, mens mange vurderer, at det er for lavt".

Evalueringsholdet forklarer ikke for alvor, hvorledes dette skal forstås. Og ses der på specialekaraktererne på RUC og KU, er det svært at finde belæg for udsagnet. På RUC svinger gennemsnittet i perioden 1995-97 mellem 9,5 og 9,6, mens de på KU hopper mellem 9,4 og 10. De høje karakterer kan ifølge evalueringen skyldes karakterinflation, "eller at de studerende venter med at aflevere specialet, til det er på højeste niveau". God vejledning, gode introducerende forløb til spe-

cialet og evt., at de studerende er arbejdssomme, nævnes ikke som muligheder.

Geograferne på instituttet køber heller ikke kritikken: De kritiske udsagn fra dimittenderne kan bl.a. skyldes, at geografi ikke er en professionsuddannelse på samme måde som f.eks. statskundskab og nationaløkonomi.

"Et af problemerne med udsagnene er, at mange af dem, vi ansætter, bliver afsat til f.eks. Miljø- og Energiministeriet, og de er kritiske over for, om de har fået 'det', de skal have for at være ansat der. Det mener de ikke, at de har. Spørgsmålet er imidlertid, om geografiuddannelsen skal kunne det. Det er jo ikke en bureaukatuddannelse", siger Jytte Agergaard.

Studielederen nikker genkendende til dette udsagn og tilføjer, at evalueringen grundlæggende mangler at forholde sig til, hvordan det faglige niveau skal oprettholdes i takt med, at stadigt større andele af ungdomsårgangene går på universitetet, og hvor der af politisk betingede årsager slækkes på adgangskravene.

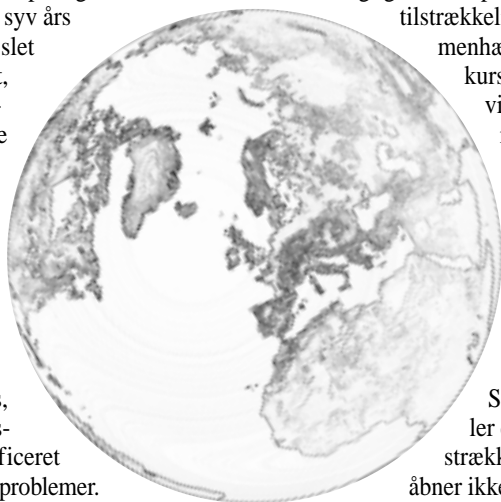
Geografievalueringen indeholder også mange rosende ord. Den besidder, indholdsmæssigt såvel som strukturelt, mange gode kvaliteter med et godt studiemiljø og lydhørhed over for fx ændringer på arbejdsmarkedet.

Overset konflikt

For kenderne af faget er det noget uforståeligt, at en klassisk konflikt slet ikke omtales: studenter/lærer-ratioen på de konkurrerende områder - natur-, landbrugs- og socioøkonomisk (kultur) geografi. Evalueringen går ikke ind i opregning af studenter/lærer-ratioer, og det er ikke lykkedes FORSKERforum at få adgang til S/L-tallene, men kultur-geografien har traditionelt betydeligt dårligere S/L-ratioer end de andre dele af faget, og sådan forholder det sig også i dag.

Tidligere har socioøkonomiske geografer fremført, at den skæve fordeling af studerende på længere sigt truede deres forskningsområde og dermed også mulighederne for forskningsbaseret undervisning.

Geografisk Institut har bevidst undgået S/L-konflikten. Ifølge flere kilder på instituttet ville omtale heraf resultere i 'et blodbad', hvis den blev taget op i evalueringen eller selvevalueringen. Der henvises også til, at konflikten lettere kan håndteres hos den 'kommende' generation af lektorer (og adjunkter), der ikke har så åbne sår fra tidligere tiders kampe.

Musikevaluering

For mange deltidsmusikere

Bedre vilkår for løstansatte, foreslår en evaluering, der peger på, at musik er en underskudsforretning for de humanistiske fakulteter

Der er alt for mange løstansatte lærere på musikvidenskabs bachelortrin. I København og Aalborg er 90 pct. af underviserne undervisningsassistenter e.a., i Århus er det 66 pct. – og det er helt utilfredsstillende, konstaterer en ny evalueringsrapport om de musikvidenskabelige uddannelser: "Den manglende forskningsforpligtelse gør det vanskeligere at give de studerende en forskningsbaseret undervisning såvel som en tilgang til den nyeste forskning. I forhold til de fastansatte undervisere deltager de løstansatte normalt ikke i samme grad i møder og lignende og kan derfor ikke forventes at have den samme indsigt i det samlede uddannelsesforløb".

De fastansattes andel skal øges, og de løstansattes vilkår skal forbedres, lyder løsningen på problemet: at undervisningsassistenter dels ikke har nogen forskningsforpligtelse, dels har usikre ansættelsesvilkår. Undervisningsassistenter skal fx have løn for at deltage i møder, og de skal have kontoradgang, så de kan forberede undervisningen på et højt niveau m.m.

Kontroversielle taksametre

Flere fastansatte kræver imidlertid flere penge, og dem har uddannelserne ikke. Taksametertilskuddet er ifølge udvalgets beregninger ikke i stand til at dække det faktiske forbrug pr. årsværk. Mens taksamen for musik er på 40.300 kr., så var det faktiske forbrug 43.000 i Aalborg, 52.000 i København og hele 56.000 kr. i Aarhus – og denne manko dækkes af de humanistiske fakulteter, hedder det i Styregruppens rapport.

Styregruppen har her valgt en beregningsmetode, som fremprovokerer en pointe: at taksameteret er for lavt sat, i forhold til hvad det koster at uddanne på faget. Det er da også en pointe, som en

del andre fag vil kunne beregne sig frem til. Men idet taksameteret er politisk fastsat – og ikke efter udgiftsniveauet (se *FORSKERforum april 1999: "Taksametereftersyn"*) – vil Forskningsministeriet afvise denne beregningsmetode ved at hævde, at taksameter-indtægterne ikke kan betragtes isoleret fra de faste finanslovsbevillinger. Altså: at det er indbygget, at fagene selv skal betale nogle af undervisningsudgifterne gennem deres forskningsbevillinger.

Styregruppen har imidlertid også fat i en anden løsningsmodel, hvad angår de manglende taksameter-indtægter: at man må øge antallet af be-ståede studenter, som udløser taksameter-indtægter. Studenterundersøgelsen fortæller nemlig om alt for

mange studieafbrydere (udsættelse, orlov eller fraldne), og at alt for få består kandidat-eksamen. I København er det således kun (7 pct.) 17 personer ud af 258 studiestartere i årene 1988-91, som har bestået kandidat-eksamen. I Aarhus er det 32 kandidater ud af 151, og i Aalborg 35 ud af 132

Som en primær årsag til afbrydelsen peges på, at (for) mange blot bruger musikstudiet som forskoling til optagelse på den mere praktisk orienterede konservatorie-uddannelse. Og det noteres, at studieafbryderne ikke kritiserer undervisningen eller lærerne.

Praksis og teori

At en del bruger det musikvidenskabelige studium som et springbræt til konservatoriet viser hen til musikvidenskabs dilemma: Forholdet mellem de humanistisk-videnskabelige på den

ene side og det "praktisk-musikalske og stilideomatiske" på den anden. For mange studenter bruger for megen tid på at tilegne sig praktiske færdigheder og opnår ikke tilstrækkelige videnskabelige kvalifikationer – hvilket sætter sig i 'lange studietider, stort frafald og økonomiske problemer'. Styregruppen anbefaler en nedtoning af de

praktiske elementer og en højere vægtning af det historisk-teoretiske, idet man således fortsat vil kunne uddanne gymnasielærere. Men Styregruppen ønsker fortsat at bibeholde det praktisk-musikalske

aspekt, idet den brede kvalifikation fortsat skal give adgang til et bredt arbejdsmarked, fx inden for undervisning og formidling – herunder arbejde som gymnasielærer.

De musikvidenskabelige uddannelser (Evalueringsrapport, august 1999).

Fra menig til leder – og retur

Det udartede til en barsk konfrontation på KU-teologi, da dekanen gav udtryk for afvigende holdninger i forhold til mange andre på faget. Her fortæller dekanen om konflikterne for en 'stærk leder' ...

Universitetslærere er stridbare, og der er konflikter indlagt i det at være kollegialt valgt som dekan. Og når det spidser til, er det da opslidende. Men at være kollegialt valgt bør ikke få dig til at gå på kompromis, fordi du en dag skal træde tilbage fra lederposten og blive 'menig' igen. Og jeg har ikke oprådt mere taktisk, fordi jeg en dag skal vende tilbage som menig, nej.

Personligt er jeg skruet sådan sammen, at jeg ikke vil have problemer med at gå tilbage og arbejde sammen med folk. Men der kan da være andre, som er mere stridbare, og nogle vil måske heller ikke være så nemme at omgås ...

Sådan sigerer KU's teologi-dekan Jens Glebe Møller, som er ude i stormvej på fakultetet, hvor han er blevet voldsomt kritiseret for sin embedsførelse omkring en evaluering af faget. Dekanen var nemlig ikke enig i flertallets indstilling. Flertallet fandt, at det var illoyalt, da dekanen sendte sine egne kommentarer og rettelsesforslag til evalueringens styregruppe. Dekanen siger, at den sagsfremstilling er noget forenklet, men han valgte alligevel at trække sin indstilling tilbage.

Men fakultetsrådet – dele af ledelsesgruppen, studenterne og studienævnet – opfordrede i juni dekanen til at gå af på grund af samarbejdsvanskeligheder. De mente ikke, at han "spillede efter de demokratiske spilleregler". Han manglede "respekt og loyalitet" over for arbejdet i de demokratiske råd og nævn.

Dekanen: Ikke gjort noget forkert

Det er første gang, siden Universitetslovens ikrafttræden 1993, at en større gruppe af dem, som har valgt en dekan, kræver dennes afgang i utide. Ifølge loven kan rektor "i særlige tilfælde ... beslutte, at der inden valgperiodens udløb skal udskrives nyvalg til dekanhverv".

Universitetsloven kræver også, at hvis tre fjerdedele af fakultetsrådet mener, at dekanen "i væsentligt omfang ikke handler i overensstemmelse" med fakultetsrådets beslutninger, så kan rådet indstille til rektor, at der foretages nyvalg.

I det aktuelle tilfælde henvendte fakultetsrådet sig til rektor, som konsulterede parterne og konstaterede, at baggrunden var uenighed om fakultetspolitikken.

"Og jeg har ikke gjort noget forkert i universitetslovens forstand – men nogle mener, at jeg ikke har handlet loyalt, når jeg har givet udtryk for mine synspunkter. Når nogle kritiserer mig for 'mangelende respekt for arbejdet i de demokratiske råd og nævn', så handler det om, at de er uenige i de bemærkninger, som jeg indsendte til evalueringens styregruppe, og

at de derfor anfægter min ret til at give udtryk for holdningerne. Men det er jeg i min fulde ret til".

Dekanen henviser til, at han har befojelser til at gå selvstændigt ind i evalueringer: Fakultetsrådet træffer beslutninger om faglig langtidspan og om budgettet. Det er derimod dekanen, som træffer de konkrete beslutninger og administrerer i det daglige.

"Universitetslærere er nogle stridbare herrer og damer. Karrieren hænger på den forskning og anerkendelse, man opnår. Man skal altså vise resultater for at få anerkendelse og status, og der er derfor indbygget en konkurrence og nogle mekanismer, hvor det hører med at rakke ned på hinandens forskning – og det er lærerigt at sammenligne med et gymnasiums lærerkollegium: Her skal den ene lærer ikke vise, at han eller hun kan mere end den anden; de skal bare være dygtige lærere og have et godt forhold til deres elever".

(Teologi-dekan
Jens Glebe Møller)

Uenighed om teologi-uddannelsen

Om ikke andet åbenbarede konflikten, at der på teologi er stor uenighed om og fagets tilstand og udvikling. Og evalueringen har fremprovokeret, at uenighederne er kommet op til overfladen:

"Jeg er meget på linie med evalueringsrapporten, det er et af mine problemer. Evalueringens styregruppe kommer i store træk frem til det samme resultat som mig. Jeg synes altså, at det er en god evaluering, men der er andre på faget, som er helt uenige i dens beskrivelser og præmisser. Men de har altså et forklaringsproblem, når de kritiserer mig for at fremføre min egen indstilling, for de har nu genvalgt mig tre gange som dekan – ved fredsvalg – selv om de udmærket har kendt min indstilling til faget. Og det forklaringsproblem løser de ikke ved at påstå, at jeg skulle have gennemgået en personlighedsforvandling i den seneste tid".

Ifølge dekanen handler konflikten om, at han kan se behov for ændringer i det organisatoriske og studiemæssige:

"Men en del af mine kolleger og en del af de studerende vil ikke lave om på noget. Jeg møder modstand, når jeg fx har foreslået, at teologis administration slås sammen med humanioras, fordi teologis administration er for lille en enhed. Jeg har også vist åbenhed over for en eventuel udflytning fra Københavns indre by til KU-Amager. Men det skal fortsat være et selvstændigt fakultet, alene af den grund, at det er et studium, der sigter mod at uddanne præster, og det har det humanistiske fakultet ingen saglige muligheder for at overtage".

Mens mange humanistiske fag i de seneste årtier er gået fra at være professionsuddannelser (fx som gymnasielærere) til at rette sig mod et meget bredere (generalist-)arbejdsmarked, er det gået den modsatte vej for teologerne. Tidligere blev de seminarie-, gymnasie- og højskolelærere m.m. Men i dag er folkekirken den store aftager. Og så er der i øvrigt også en betydelig arbejdsløshed blandt de færdiguddannede teologer.

"Arbejdsmarkedet er indsnævret, fordi de forskellige professioner har skærpet deres kvalifikationsprofil; de forlanger bestemte kvalifikationer af deres folk – ligesom folkekirken kræver sit. Men det er jo ikke sikkert, at man kan nøjes med én kvalifikation. Så når teologi giver en snæver – ganske vist god – uddannelse, så er det i høj grad de personlige kvalifikationer, som giver enkelte teologer jobs uden for kirken. Og det er da spørgsmålet, om det er tilfredsstillende", spørger Jens Glebe Møller og læner sig dermed tæt op ad nogle af de mere eller mindre kontante beskrivelser og anbefalinger, som evalueringsrapporten stiller op.

Universitets interti – og teologis

Jens Glebe Møller er ingen novice på universitetet og kender dets konflikter. Han var med som professor i filosofi fra 1972-80 i de turbulente år, hvor RUC blev bygget op. I 1982 blev han professor på KU-teologi.

"Man kan roligt sige – uden at besudle min egen rede, at der er interti på universitetet. Da jeg efter de otte år på RUC kom tilbage til KU-teologi blev jeg forbløffet over, at der absolut ikke var sket nogen som helst ændringer. Det hænger nok sammen med, at universitet er en gammel og stor institution, hvor traditioner og mange hjul skal spille sammen. Derfor er den vanskelig at bevæge. Og hvad angår teologi, så fremgår det af fundatsen fra 1536, at faget skal fungere som præstesko. Der har skabt en selvforståelse på faget om, at universitet er til for

det teologiske fakultets skyld. Derfor har man svært ved at forholde sig til krav udefra og kan ikke forestille sig, at noget skal laves om”.

De upopulære beslutninger

”For mig er det klart, at nogle af anklagepunkterne mod mig tager udgangspunkt i den gamle styrelseslov – selv om det efterhånden er ved at gå op for folk, at det nu hedder universitetslov med ’stærke ledere’ og så videre”, siger dekanen.

Styrelsesloven havde sine svagheder, mener Jens Glebe Møller:

”Det var et konsensusdemokrati, hvor

Dekan Jens Glebe Møller

man snakkede sig ihjel. Det var tydeligst ved konsistorium-møderne, hvor der sad et hav af mennesker og ingen kunne trænge igennem og træffe beslutning – og slet ikke de upopulære beslutninger, som var nødvendige”.

Den gamle styrelseslov var i høj grad konsensusorienteret, hvor medarbejderdeltagelse og debat var et kernelement. Spørgsmålet er så, om der i universitetslovens kollegiale valg af ledere fortsat ligger en etisk / politisk forventning om, at lederen følger baglandet.

”Ved et dekanvalg kan det godt være, at nogle i baglandet har en underliggende forventning og præmis om, at dekanen skal optræde i overensstemmelse med baglandet. Sådan kunne det være i forhold til den gamle styrelseslov, men forskellen til universitetsloven er, at der er kommet stærke ledere, som det er vanskeligt at komme af med. Det ligger altså i loven, at denne kan tage upopulære beslutninger”.

Universitetsloven uden sanktionsmuligheder

Dekanen peger dog på, at universitetsloven også har sine indbyggede konflikter. Det er et system med en stærk leder (dekan) med store beføjelser, men samtidig er der også en studieleder, der fra fakultetsrådet får tillagt selvstændigt budget samt ansvar for undervisningens tilrettelæggelse.

”Det er en en meget selvstændig person og det betyder, at hvis studielederen går efter dekanen, så er der indbygget en konflikt, som kan blokere for beslutninger. Her går universitetsloven ud fra, at der køres parløb mellem de to, og der er ikke taget højde for konflikter”.

Teologi-konflikten har også åbenbart en anden svaghed, mener Jens Glebe Møller:

”Målet er at få stærke ledere med vidtgående beføjelser. Men ’den stærke leder’ har ingen sanktionsmuligheder, hvis nogle ikke opfylder deres. Hvis dekanen fx pålægger studielederen at gøre et eller andet, så har dekanen ingen sanktioner, hvis studielederen nægter at gøre det. Og da studenterne midt i balladen trak sig fra organerne, meddelte lærerne, at studienævnet ikke var beslutningsdygtigt. Det var det imidlertid i forhold til loven, hvis alle lærer-repræsentanterne var til stede. Men der ville gå for lang tid, før jeg – gennem tillidsmanden, påtaler el.lign. – kunne tvinge dem til at komme. Og i mellemtiden ville fakultetsrådet ikke kunne fungere ...”

Hårdhudet

”Jo, man skal være hårdhudet for at deltage i universitets politik og konflikter. Personligt er det betydningsfuldt for mig at holde fast i mine holdninger til faget. I den konkrete konflikt er det vigtigt for mig, at evalueringens styregruppe i store træk kommer frem til det samme resultat som mig. Det er da meget rart, at jeg ikke bare er en enegænger med nogle sære standpunkter”, konkluderer dekanen, der slutter:

”Selv om der har været konflikter, som jeg gerne havde været foruden, så havde det været imod min overbevisning at holde selvkritik tilbage. Når man fx holder en evalueringskonference, kan det ikke være meningen, at teologi skal være 100 pct. enige, før vi åbner munden. Så skal man tale om tingenes tilstand ...”

JØ

Se teologi-evaluering på næste side

Brug FORSKERforums nyhedsside
- med forskningspolitik,
- med nyt om ansættelsesforhold
- med dagsaktuelle kommentarer

www.forskeren.dk

Du kan abonnere
- og det er tilmed GRATIS

Teologi Uvidenskabelig?

Er teologi en akademisk
uddannelse spørges der
- inddirekte - i evaluering

TTeologiuddannelsen står i et voldsomt dilemma mellem præsteuddannelse eller humanistisk generalistuddannelse.

Påstanden står ikke så kontant i den netop afsluttede evaluering af uddannelsen, men det fremgår tydeligt for den, som kan læse mellem linierne. Den opmærksomme læser af rapporten vil – ved at skærpe Styregruppens konklusioner – finde belæg for at kalde teologiuddannelsen for en 'uvidenskabelig og ikke-akademisk uddannelse'!

Det fremgår således, at grunduddannelsen i både København og Aarhus opererer med pensum helt ned til 3,5 sider pr. undervisningstime – og i det fag, hvor læserbyrden er størst, læses 11 sider. (Og heri indgår ikke de forberedende sprogfag, hvor sidetallene er endnu lavere). Det giver flere problemer, noterer Styregruppen:

For det første ansporer det til en "skole-agtig, ikke-akademisk måde at læse på". De studerende trænes ikke i at skelne mellem væsentligt og uvæsentligt, men de kan regne med at få eksamensstoffet gennemgået i undervisningen. For det andet stilles der ikke så høje krav til de studerende, som der burde – og de studerende i Aarhus påpeger ligefrem selv, at det er for nemt at slippe igennem eksamen. Og for det tredje kan de studerende få et chok, når de går fra den skoleagtige grunduddannelse til overbygningen, hvor pensumkrav er væsentligt højere.

Styregruppen mener, at et større pensum vil højne niveauet, stille større krav til de studerendes selvstændighed, mindske overgangsproblemer samt "medføre en mere universitetsagtig undervisningsform" (s. 22).

Det påpeges, at der går alt for lang tid, før de studerende måles og vurderes, og censorkorpset peger også på, at nogle studerende ikke får ordentlige skriftlige formuleringsevner. Styregruppen anbefaler derfor, at der i studieordningen indføres flere prøvninger, herunder obligatoriske skriftlige opgaver.

Anbefaling: Længere grunduddannelse

Som en udløber af denne problematik stiller Styregruppen også et strukturelt ændringsforslag om at ændre uddannelsen fra den nuværende to-årige grunduddannelse og en tre-årig overbygning til en tre+to-uddannelse, hvor der i højere grad kan sikres en solid – og fælles – teo-

logisk grundviden i bagagen, før de studerende når til overbygningens valg- og specialiseringsmuligheder.

I dag er det også sådan, at de studerende har mulighed for at afslutte studiet ved at skrive et speciale eller at lave to mindre afhandlinger. Denne valgfrihed er en ganske usædvanlig konstruktion for en akademisk kandidatuddannelse, hvor normen ellers er, at der skal skrives et stort speciale – og Styregruppen anbefaler da også, at et egentligt speciale gøres obligatorisk på den teologiske kandidatuddannelse:

"At udarbejde et speciale af et vist omfang er en særlig akademisk disciplin, som giver den studerende lejlighed til at fordybe sig i et stof og vise, at man kan håndtere både litteratur, skriveproces og videnskabelig metode".

Ukvalificerede kandidater

Som det efterhånden er standarden i evalueringer, der ikke leverer en sønderlemmende kritik (som fx psykologievalueringen), forsikrer styregruppen indledningsvist, at de teologiske uddannelser i København og i Aarhus er "fagligt solide", samt at lærerkorpset repræsenterer en "høj faglighed".

Evalueringer kan være meget forskellige, bl.a. ud fra en særlig faglighed, styregruppens sammensætning og dagsorden, offentlighedens særlige interesse el.lign. Teologiuddannelsen er således kendetegnet ved at være en professionsuddannelse, (hvor 80 pct. angiveligt bliver præster), og ved at der er tale om com amore eller et kald, hvor en del af de studerende har en helt bestemt motivation for studiet, (og hvor aldersspredningen blandt studenterne er meget stor).

Teologi-evalueringen bevæger sig da også med nogen finfølelse rundt om uddannelsens store spørgsmål, og det er en rapport, som har faget som intern modtager, for rapporten er ikke skrevet med adresse til offentligheden.

Der er således ikke en diskussion af ressourceproblematikker, fx i form af opregning af student-lærer-ratio'er eller af fastlærer-dækningen. Det kan kun betyde, at teologi vurderes som ganske godt dækket ind, hvad angår ressourcer – de ca. 30 fastansatte lærere på begge fakulteterne dækker et optag på 140-170 om året, og på resultatsiden spytter de 50-70 studenter ud om året. Disse normer er efter almindelig humanistisk standard rimeligt fordelagtige

Den gennemsnitlige studietid er syvotte år, og denne længde forklares ved, at mange studerende er ældre, og at en del arbejder på deltid. Frafaldet er 33-55 pct. – mindst i Aarhus og størst i København.

Rapportens dimittendundersøgelse fortæller ikke noget præcist om teologernes arbejdsmarked. Faktum er imidlertid, at arbejdsløsheden er stor blandt de teologiske kandidater. Mens den slags statistikker i andre evalueringer indgår centralt i vurderingen af et fags relevans, er det tilsyneladende en verdenslig problematik, som ikke optager teologer.

Konsensus-rapport

Rapporten er ikke lagt op som en konfrontation, men i høj grad som konsensus, hvor kritikken ikke udfordrer, men præsenteres i en spiselig form. Kritikken er udformet indirekte som en opfordring til, at uddannelserne selv tager fat på de fundamentale problemer.

Evalueringen er således ikke rettet mod offentligheden – uddannelsespolitikere eller planlæggere – men indforstået mod faget selv.

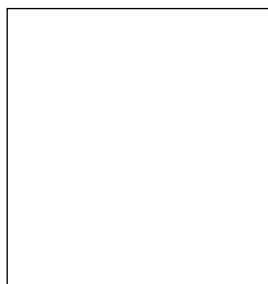
Det er da også kun derfor, at rapporten kan slippe af sted med at skrive, at "der rent faktisk slipper studerende igennem, som ikke burde have fået deres kandidatexamen" (s. 44). Som det fremstilles i rapporten, slipper nogle simpelthen igennem uddannelsen, fordi studenter med stærke præsteambitioner efter gentagne gange at være dumpet nærmest består, fordi studiet ikke længere gider have besværet med dem! Og Styregruppen mere end antyder, at taksametersystemet ansporer til at lade studenterne bestå, (s.45). Rapporten konstaterer lakonisk, at disse ukvalificerede skaber problemer sidenhen – enten for kirken, som får uegnede kandidater ind, eller for den enkelte, som aldrig får embede. Rapporten konstaterer også lakonisk, at fakulteterne er klar over dette problem, som kan løses ved, at studenterne kun skal kunne gå til eksamen tre gange, eller de skal bedømmes ved et "studieegnetsnævsn".

En faglig kritik af, at nogle får deres kandidatexamen uden at være kvalificerede, er – som rapporten præsenteres – en intern kritik, men var den samme kritik fremført om fx et handelshøjskole-fag, var der blevet råbt "skandale" inden for faget og i offentligheden.

*"Teologiuddannelserne"
(Evalueringsrapport, august 1999).*

Retsløse bedømmelser

Univers

Af lektor, dr.phil. **Jan Nordby Gretlund**,
Center for Amerikanske Studier

Jeg havde søgt et professorat ved Syddansk Universitet i Kolding. Jeg fik det ikke, og det var der i øvrigt ikke nogen, der gjorde, og stillingen er ikke slået op igen. I stedet for sandheden - at man anså mig for at være for

gammel (57), og at man ikke ønskede at starte i Kolding med en forskningsprofil med hovedvægt på amerikanske litteratur - fandt man det nødvendigt på diletantisk vis at udtale sig negativt om min forskning i

"sydstaternes litteratur og kultur". Nu da den første rasen er forbi, og den sårede forfængelighed har dannet skorpe, kan jeg - uden at fremstå alt for krænket og subjektiv - sammenfatte nogle principielle betragtninger over **den nye ansættelsesbekendtgørelse**. For der er noget rivende galt:

Tilsyneladende kan et bedømmelsesudvalg i dag gøre, hvad de har lyst til. De behøver åbenbart ikke at være eller føle sig ansvarlig over for lærestat eller ministerium. For at nå det ønskede resultat kan et bedømmelsesudvalg enevældigt og uden dokumentation bagvaske et akademisk ry og et livsværk på en måde, der i alle andre af livets sammenhænge ville være strafbart. Ansøgere er prisgivet. Vi har - med forskningsministeriets ansættelses bekendtgørelse af 31. august, 1998 - mistet retten til at gøre indsigelse imod et udvalgs faglige sammensætning og retten til at protestere imod udvalgets afgørelse. Et autokratisk styre er blevet genindført. "Det er jo også meget nemmere, når vi ikke skal bruge al den tid på de klagesager", lyder det i korridorerne; men er nemmere det samme som bedre?

Ministeriet fralægger sig flot ethvert ansvar, idet "institutionens afgørelser" ikke kan indbringes for forskningsministeriet. Den enkelte ansøger er dermed tolt umyndiggjort, og "institutionen" eller "ledelsen" kan få det udvalg og dermed ansætte den person, de har udset sig på forhånd. Den såkaldte bedømmelse er reduceret til et skuespil, hvor sidste scene for længst er fastlagt. Hvem er ansvarlig for at de højere lærestalter er havnet i denne unacceptable situation?

Det er da også et udmattende og tidskrævende arbejde at læse al den kedelige

forskning, selv når man får det betalt. Men læsning er heller ikke nødvendig længere. Udvalg behøver end ikke blade i det materiale, der er indsendt til bedømmelse (*og det gør man ofte heller ikke - måske mener man, at det er bedst ikke at pille ved de indsendte bøger, og returnerer dem derfor i "mint condition", så de kan bruges igen næste gang?*). Hvorfor skulle et udvalg læse noget som helst (*de har jo travlt med at leve deres egen tilværelse*), når et par almindeligheder og nogle udvalgte adjektiver er tilstrækkelig begrundelse for enhver konklusion i bedømmelsen.

Et udvalg, *jeg her kommer til at tænke på*, har tilsyneladende forsøgt at finde 30 negative adjektiver at hæfte på det indsendte materiale, men fandt noget skuffende kun anvendelse for ca. 28, alligevel afslører dette en hvis ihærdighed; mange udvalg ville have ladet sig nøje med 20. Det ser ud til, at dette samme udvalg har gjort sig umage for at forkorte deres udtalelse (3 sider), og det skal de have ros for. Men det er en skam, at de ikke har haft tid til at forkorte den yderligere.

Bedømmelsesudvalg skal åbenbart ikke længere stå til ansvar for deres afgørelse; de er *kun ansvarlig over for "institutionen"*. Og hvem er det? Jeg ved godt, at jeg nu afslører en velbevaret hemmelighed, men det kan ikke holdes skjult længere: "institutionen" eller "ledelsen" er i denne sammenhæng faktisk dekan og fakultetsråd, selv om de endnu ikke synes at have opdaget det. Det er deres ansvar, **at et nedsat udvalg er fagligt kvalificeret i alle opslagets kompetenceområder**. Det vil sige, at hvis en stilling f. eks. i "engelsksproget litteratur" opslås i et fags "traditionelle områder dækkende Storbritannien og Irland, og/eller USA og/eller resten af den engelsksprogede verden", så er det fakultetsrådets pligt at sikre sig, at der er ekspertise, i det udvalg der nedsættes, til at bedømme ansøgere i alle de nævnte fagområder.

I ovennævnte konkrete eksempel burde det ikke være muligt at nedsætte et udvalg med en ekspertise der, groft sagt, er begrænset til den engelske spionroman, Thomas Hardy og europæisk kultur. Der ville ingen ekspertise være i fx ameri-

kansk litteratur i et udvalg med den bemærkning. Hvis man skulle se på et sådant udvalgs viden i forhold til Columbus' opdagelse af Amerika, så er Amerika tilsyneladende slet ikke blevet opdaget endnu, for to udvalgsmedlemmer befinder sig mentalt på en mindre ø i Atlanten, og et medlem har slet i forladt det europæiske fastland.

Sandheden er noget af det dyrebareste vi ejer, så jeg vil i denne sammenhæng spare på den, og ikke sige den hele, men blot nævne at et udvalgs manglende viden om primærtekster og om den nuværende situation i forskningsområdet altid vil komme til udtryk i en mangelfuld, måske endog manglende, bedømmelse af det indsendte materiale (*hvilket er forståeligt, for man kan jo ikke bedømme forskning i et emne, man ikke kender noget til*). Og den manglende faglige kompetence vil give sig udtryk i groteske forslag til, hvad ansøgeren burde have beskæftiget sig med (*forslag, der hvis de blev fulgt, ville sende forskeren tilbage til emner, der blev udforsket af andre, år tilbage*). Hvis et bedømmelsesudvalg ikke har læst de forfattere, ansøgeren har skrevet om, kan det tilsyneladende blot erklære, at han skulle have skrevet, om nogen og noget udvalget kender. Men selve problemet er jo, at udvalget burde have kompetencer inden for det, de bedømmer!

Ellers bliver en bedømmelse blot et forsøg på at slå budding op på væggen med et søm. Det er dømt til at mislykkes. Bedømmelsens budding løber hurtigt af, og kun sømmet sidder tilbage. Af et akademisk bedømmelsesudvalg må man kunne kræve viden og indsigt (*eller blot lidt ydmyghed og erkendelse af manglende viden*) og megen målrettet læsning. Det er fakultetsrådets ansvarsforflygtigelse, der gør det muligt at nedsætte et ikke-fagkyndige udvalg. Og det er fakultetsrådets ansvar, hvis de accepterer et sådant udvalgs "bedømmelse". Det er som om, at fakultetsråd og dekan ikke har indset, at de med den nye bekendtgørelse udgør den eneste garanti for, at sagesløse ansøgere ikke gøres uret i bedømmelsesmaskineriet og lider ubodelig skade.

"ÅH, HERRESTE GUD ..."

Udnævnelsen af fremtrædende administratorer og forskningsledere til adjungerede professorer har klart strategisk sigte, medgiver Århus' naturvidenskabelige dekan

“Åh herreste Gud, ak herreste Gud. Nå, det er den, du specielt vil ind på. Hvilken tak-for-sidst skulle der være ved det? Hvem har glæde af Peder Olesen Larsens ansættelse som adjungeret professor? Det er da ham, der arbejder gratis for os – og det er da en absurd måde at takke ham på”, udbryder dekan Karl Pedersen på et nærgående spørgsmål: om ikke udnævnelsen af Peder Olesen Larsen til adjungeret professor i videnskabshistorie ved Institut for Videnskabshistorie, Aarhus Universitet, vil blive opfattet som en 'tak for hjælpen'. Da Olesen Larsen nemlig var formand og direktør for Grundforskningsfonden 1993-99 var Aarhus en af de store modtagere af nye centre – og ikke mindst placeringen af et matematik-center i Aarhus frem for konkurrenterne i eller nær hovedstaden - var omdiskuteret. Den sag blev tilmed så kontroversiel, at der gik klager i den – og Olesen Larsen fik efterfølgende en næse for sin håndtering af sagen. Endelig er videnskabshistorie slet ikke Olesen Larsens hjemmebane – han er nemlig uddannet biokemiker!

Karl Pedersen kan ikke forstå, hvordan udnævnelsen skal kunne udlægges som en 'tak-for-hjælpen'. Olesen Larsen får ikke engang en finere titel, han kan hænge på sit bryst:

”Manden var jo professor i forvejen. Hvorfor skulle han smykke sig med titlen? Det er altså lidt svært at se”, siger dekanen, mens han ryster på hovedet.

Strategisk udnævnelse

Adjungerede professorer er ulønnede, og med titlen følger således æren. Mens almindelige professorater skal opslås og søges, så kan en institution 'headhunte' sine adjungerede. Det er uklart,

hvem der kan indstille til titlen, og hvilke kvalifikationer, potentielle adjungerede professorer skal have. De skal dog - ifølge bekendtgørelsen – bedømmes og godkendes af et fagkyndigt udvalg, sædvanligvis med tre kompetente professorer. Da kandidaterne ofte ikke kommer fra traditionelle videnskabelige miljøer, kan nogle ikke bedømmes på deres produktion af videnskabelige artikler. De udpeges således i en gråzone af kvalifikationer.

I Aarhus indrømmes det blankt, at der ligger strategiske overvejelser bag, hvem og hvornår der udpeges adjungerede professorer. ”Joh, det gør da”, lyder det aarhusianske svar.

Bygge bro

Da Børge Diderichsen, forskningschef ved Novo Nordisk og daværende medlem af Det naturvidenskabelige Forskningsråd, for fem år siden blev udnævnt til adjungeret professor i molekylærbiologi, var ideen, at han skulle være medvirkende til at bygge bro til den private bioteknologiske industri.

Karl Pedersen har svært ved at præcisere udbyttet af samarbejdet med Børge Diderichsen.

”Ja, det er jo svært at vurdere. Hvordan kan man vurdere det? Hvordan ville det være gået uden? Vi er jo ikke sat som Vorherre. Men vi har da gode samarbejdsaftaler med Novo Nordisk. Om de kontakter kunne være opstået uden denne konstruktion, det ved jeg altså ikke”, lyder dekanens vurdering.

I Aarhus har man tilsyneladende været så tilfreds med samarbejdet med NOVO-chefen til, at denne netop er blevet genudnævnt i yderligere fem år.